

M E D G Y E S - G Y M Á Z I S Z L O V Á K O K

Néprajzi tárgyú

S Z A K D O L G O Z A T

A téma választását, és a dolgozat készítését
figyelemmel kísérte: Dr. Mucsi Józsefné
főisk.docens

HELYTÖRTÉNET⁴²¹

Részítette:

Miske Ida
IV.évf.
magyar-ország.

ADALGOZAT SZERKEZETE

I. <u>Medgyesegynáze</u> ^l mutjából	3. lap
II. Jeles napok	9. "
Tavaszi Ünnepkör	10. "
Nyári "	14. "
Űezi "	15. "
Téli "	16. "
A hét napjaihoz fűződő szokások	24. "
III. Ruházat	
Népviselés, öltözködés	26. "
A nők ruházata	27. "
A férfiak ruházata	31. "
Fonás, szövés, kézimunka	35. "
IV. A nép mulatságai, a család ünnepei	42. "
Fosztóka	43. "
Fonóka	43. "
Kukoricafosztás	45. "
Disznóölés, disznótor	46. "
Esküvé, lakodalom	47. "
V. Befejező rész	
Medgyesegyháza-ma	54. "
Néhány szó a szlovák szövegek olvasásához	55. "
Szójegyzék	56. "
Adatközlőim	63. "
Forrásmunkák	64. "

I.

Medgyesegyháza múltjából.

Medgyesegyháza nagyközség, Békés megyében, a mezőkovácsházi járásban található. Területe 7632 ha, lakóinak száma 5000 körül. Határai Bánkút, Magyarbánnegyes, Medgyesbodzás, Pusztasotlaka, Megyeménás.

1881-ben szlovákok telepítették, egy régi, a török megszállás előtt elpusztult község helyén építették fel. Ez a település a XVI. szd. 2. felében elpusztult, és a terület Megyes-pusztá néven, a török kiűzése után kincstári birtok lett. Legelőnek használták, bérbe adta a kincstár.

Legnevezetesebb bérleti közé tartozott Mengelmüller Minály alsó-ausztriai nagybirtokos, aki román kat. cselédsége számára templomot építtet 1824-ben. / Ezt a templomot 1938-ban lebontották. /

kép

Mengelmüller Minály által épített kistemplom.

A szlovákok Megyes-pusztára telepítése előtt 3 jelentősebb épület állt a pusztán: a román kat. kistemplom

- 1 vendéglő

- 1 k^asznárlakás - a későbbiekben iskola.

Az emeletes, bolthajtásos vendéglő nagyon híres volt. A szóbeszéd szerint egyszer még Mária Terézia is megpihent ebben a vendéglőben Aradra menvén. A vendéglő alatt egy alagút futott, a néphit

szerint összeállításban állt a kondorosai csárdával és a gyulai várral - még Rózsa Sándor is ismerte. Azóta beomlott az alapút, de a kaszárnyalakság /ma iskola/ feltárták.

.. vendéglő, ami ma az FMSZ.épülete.

A szlovákok betelepülése

Zsilinszky Mihály /1835-1925 /békéscsabai evangélikus szlovántenítő, volt országgyűlési képviselő, később vallás-és közoktatásügyi államtitkár közölte, hogy a kincstári kezelésben lévő Megyes-pusztát osszák fel békéscsabai ev.szlovák lakosok részére.

1695 jan.12-én szabadult meg a 129 éves török uralom alól a mai Békés megye területe. A lakosság kihalt, vagy elmenekült; az egész megye feladott, kihalt pusztán volt. 1717-ben indul meg a felvidéki ev.szlovákok letelepedése a mai Békéscsaba területén. A felvidéki örökös jobbágyság örömmel jötték, mert itt taksás jobbágysággá váltak-jogaikat, kötelezségeiket szerződésben szabták meg. Vallási okok miatt is jöttek, mert a felvidéki katolikusok által üldöztetésnek voltak kitéve, Békéscsabán önálló egyházközséget hozhattak létre. Tehát a felvidékről /Pest, Mont, Zólyom, Gömör, Tárkony, Nógrád vármegyékből/ jött ev.szlovákok letelepedtek Békéscsabán. A csabai földet, még a mocsarakat is hamar felosztották közöttük. A földhiány hamar jelentkezett az újtelepesek körében - ezért "kirajzoltak" Békéscsabáról. Ugyan a város akkori bírása és főjegyzője nem akarta, hogy annyian elköltözzenek, de Dr. Szeberényi Gusztáv ev.püspök és Zsilinszky Mihály biztatta őket az elvándorlásra. Így népesedett be Békésmegye nagy része csabai szlovákokkal, de jutott belőlük Arad, Csongrád -és Szabolcs /Nyíregyháza /megyébe is. Így kerültek 1881-ben Megyes-pusztára is a csabai szlovákok.

A földosztás.

Megyes-pusztán számbavették az igénylőket, és a földet felparcellázták, kimérték a falu helyét. A földigénylők minden 20 kh. föld után kötelesek voltak egy-egy 300 □ öl területű házhelyet is megvenni a faluban. A módosabbak így több házhellyel is rendelkeztek, amire később gyümölcsfákat telepítettek, lakóházat építettek. Minden igénylő legalább 5 kh.-at köteles volt megvenni, és 250 kh.-nál többet nem vásárolhattak. A földet hosszulejárattú, amortizációs kölcsönre vették meg a szlovák telepesek. Általában 10-20-30-kh. földet vettek, de volt aki többre is vállalkozott. Előbb inkább tanyákat építettek, hogy könnyen művelhessék földjüket, állatokat tarthassanak. Maga a család művelte a földet, 1-2 bérest, kanászt fogadtak fel, az idénymunkákra részeseket. Később ezután a faluban is arra a 300 □ öl-re /amit kötelesek voltak megvenni/, házat építettek - de még sokáig nem költöztek be a faluba, vagy csak a család egy része költözött be.

A telepesek családotól jöttek, 93 szlovák család alapította kedgyesegyházát. Ebből 90 ev.szlovák, 3 rom.kat.szlovák.család /Holecz, ^{KRUZSICZ} Závrihyecz, Viczián /. Az alapító családok nevét őrzi az evangélikus templomban található márványtábla.

kep

A telepítéskor nem osztották fel / igények hiányában/ az egész kb. 5000 és néhány száz kh.kincstári birtokot - 3722 kh-t osztottak ki. A megmaradt föld később talált gazdára - 3 uradalom jött létre ebből a maradék földből. Legjelentősebb Telbisz Iare uradalma kb. 1000 kh. - Telbisz sokat tesz később a község fejlesztése érdekében. 4 kh. 1300 ölnyi területet a Földvevő Bizottság ajándékozott a telepeseknek ev.temetőnek.

A telepesek a földet kh.-ként 260 Ft-ért vásárolták meg. A vételárát a Kisbirtokosok Országos Földhitelintézetétől nyert amortizációs

kölcsönből fizették ki. Kb. 1924 végére a lakosok visszafizették a kölcsönt- végleg megváltották földjeiket.

A község a telepítés idején önálló előjárósággal nem rendelkezett a jegyzőseget a szomszédos Heggyes-Bodzás körjegyzősége látta el. Az evangélikus lelkészi teendőket is Bodzásottlelaki lelkész látta el, Zsilinszky Endre - akit később meghívott a község saját lelkészének.

kép

Az első lelkész emlékét őrző márványtábla az ev. templomban,

A hívek 1892 aug. 7-én kimondták Békéscsabától való elválásukat, és önálló egyházközséggé alakulásukat. 1898 aug. 29-én megkezdik a templom és lelkészlakás építését, 1899 aug. 30-án fejezték be, szept. 3-án szentelték fel.

ev. templom képe

A település 1698-tól ~~Medgyes~~, 1938-tól Medgyesegyháza néven önálló kis község lett.

A lakosság összetételének alakulása

Az alapító 93 / kb.750 ember /szlovák család egységét megbontja a magyar és eleki sváb családok bevonorkásax/ ezért találunk a Medgyesi szlovákok nyelvében német jövevényszavakat /. Majd amikor a falu piaca megszűlődn híressé vált,több zsidó kereskedőcsalád /Zukermann, Fögel,Engelmann /,és magyar iparosok /főleg ~~Medgyes-Bodzásról~~/telepedtek la.A zsidó családokat elnyelték a náci koncentrációs táborok.

A medgyesi szlovákok egységét tenát magyarok,románok,németek stb. tarkították.Főleg a környező magyar községek iparosai,mesterei telepectek itúmag. Az iskolába magyar tanítók kerültek,a közigazgatás, az értelmiség nyelve a magyar lett. A szlovákok csak otthon,maguk között használták anyanyelvüket.A szlovák gyerekek pl.csak iskolába kerüléskor tanultak meg magyarul.

A természetes asszimiláció mellett a szlovákok számát Medgyesegyházán is nagyon csökkentette az 1947-es bensi lakosságcsere.

Az egyezmény értelmében ahány magyarországi szlovák család költözik át Csehszlovákiába,az egykori szülőföldre,a Felvidékre -annyi felvidéki magyar családnak kötelező ideköltözni.Niadták a jelszót:

" Matka nás volá " " Édesanyánk hív " .

Medgyesegyházáról 1947 június 7-30.között szabad akaratából 214 szlovák család / 793 személy / Csehszlovákiába költötött- Gutára /főleg/,Komáromba,Rozsnyóra. Ezek az emberek maguk után hagytak 160 lakoházat,300 kh.földet. A kivándorlók helyében 1947 június 22 júl 5-ig a Csallóközből 34 magyar családot / 362 személy /telepítették be.Az országon belüli vándormozgalom révén is sok magyar ember költözött a picáról híres,jó helyen fekvő,vacuttal is rendelkező Medgyesegyházára.

Ily módon a szlovák lakóság száma egyre fogy,asszimilálódik.

1900	összlakosság	2923	1930	összl.	4156
	szlovákok	1784		szlov.	2261
		61 %			54,3 %

Ma már nagyon kevesen beszélnek szlovákul. A legidősebbek /az első telepesek gyerekei / is már magyarul beszélnek, otthon is. A középkorosztály tud még szlovákul-de ők is inkább magyarul beszélnek.A fiatalok már nem tudnak szlovákul,sőt sokan még ezt sem tudják,nagy Medgyesegyháza szlovák község,szlovákok alapították.

Dolgozatomban szeretném fölleveníteni a megyesi szlovákok /tótok/ szokásait, hagyományait, életmódjukat, mulatságakat, viseletüket.

A népelet következő területeivel foglalkozom:

- jeles napok
- népviselet
- a nép mulatságai/főnöke, fosztóka, lakodalom, dísznótor/

Adatközlőim 60-70-éves szlovák emberek, akik fiatal-és gyermekkorukra emlékezve, sok olyan értékes adatot mondtak el, amelyeket fel tudtam használni az irodalom adta általános háttér feloltóztatására- így kaptam meg végül a helyi sajátosságokat.

Dolgozatom végén összegyűjtöm azokat a szavakat, kifejezéseket - szlovákul is-amelyek a helyi néprajzi sajátosságokat fejezik ki.

Forrásmunkák:

- 1, Dr. Maday Pál: Békéscsaba története
Békéscsaba 1960 292-296.
- 2, Bedinszky Gyula: A békéscsabai szlovák evangélikusság
szétválasztása. Békéscsaba 1963
- 3, Dr. Bubcsó András ev. lelkész: A megyesegyházi ev. egyház-
község röviden vázolt törté-
nete
és szóbeli közlései.
- 4, Csizi Mihályné: Megyesegyháza településtörténete
Szakdolgozat.
- 5, Adatközlőim: Gyucha János 78 éves
Gyucha Jánosné 75 "
sz. Rajtár Zsófia
Keszjár Andrásné
sz. Koszna Mária 60 "
Orvos Jánosné
sz. Medoverszky
Judit 65 "

II.

Jeles napok

Jeles napokon értjük azokat a napokat, " amelyekhez valamely állandó szokás vagy babonás hiedelem fűződik" /Vö. A magyar nyelv értelmező szótára /.

" Mi tenát a népszokás? A kultúra hagyományozódásának spontán formája, azaz a keret, amelyben a nép ünnepe és hétköznapja lejátszódik. Közösségi magatartásmód és cselekvésmód; olyan viselkedési mód, melynek a közösség tagjai alávetik magukat, mert megfelel az élő kulturális hagyományoknak. Egyszerre illemten, erkölcsi kódex, iratlan törvény, művészet, költészet, színjátszás, mítosz és máia." / Vö. Dömötör Tekla: Magyar népszokások 9. l. /

A jeles napok a nép ősi tapasztalatának és az egyházi év liturgiájának ötvözetéből alakulnak ki.

A medgyesegyházi szlovákok körében is éltek a jeles napok, de ma már a nagy társadalmi, gazdasági, kulturális változások következtében nem élnek. Azaz néhány újkeletű, vagy formáját megtartó, eredetileg nieszalmi fogantatású szokás szinte intézményesített formában még él. Pl. a karácsonyi, a farsangi bál stb. Azután az időjárásához fűződő, a mezőgazdasági termelést befolyásoló jelesnapok nieszalmi és szokásai tovább éltek a Tiszék létrejöttéig, és élnek ma is a háztáji gazdaságokban. pl. a kukorica vetése György napján, törése Minálykor, Szent István nappján jó befogni a hizókat.

A jeles napokra vonatkozó adatokat nagyon nehezen lehetett összegyűjteni Medgyesegyházán. Valanogy szégyelltek ilyesmiről beszélni adatközlőim, nem akartak -"meredinek" látszani. "Nem vagyunk mi már olyan maradiak" -mondták. Nem is nagyon emlékeztek ezekre a szokásokra, hiszen nagyon régen gyakorolták őket, vagy - mint Szákné is mondta - nem hittek benne akkor sem, nem tulajdonítottak jelentőséget nekik. Csinalta, mert mindekitől azt látta, de nem hitt benne.

Úgy próbáltam beszéltetni, kivélni adatközlőimet, hogy rákérdeztem pl. így: - Újvestem, hogy a magyaroknál ez és ez a szokás ilyen formában élt. Így most már jobban emlékeztek, eszükbe jutott, hogy az ő fiatalágukban is élt ehhez hasonló szokás. -

" Hogy is volt az? " - eszmésélték az akkori szlovák népszokásikat, és azok lefolyását .

Amint hallottam az egyik családnál, ellenőriztem a másik háznál; még egyszer rákérdeztem az adott szokásra illetve jelenlétre - így kaptam meg végeredményben a helyi népszokásokat.

Említettem már, hogy ezek a szokások a társadalmi, gazdasági, kulturális változások következtében már nem élnek, nem élnek ezek a szokások azért sem, mert konzerválójuk, a vallásos hit sem él már. "A vallásos hit konzerválja a néphit is. A vallásos tanítás a változatlanságot, az örökkévalóságot hirdeti, az ebben a szellemben nevelt ember tiszteli a hagyományokat."

/ Vp. Krupa Andras: Jelen napok a Békéscsabán és környékén élő szlovákoknál Békéscsaba 1970. /

A néphit mégis legtovább konzerválódik a közép- és kisparasztság körében, aki a maga hajtja végre a ritust. A nagygazda a cselédséggel hajtja végre / pl. a tyukok Luca napi megpiszkálását, hogy jól tojjanak /. A szegény paraszt és az agrárproletár dolgozni megy, egy része kapcsolatba kerül a munkásosztállyal - szakít korábbi szemléletével. De a béresélet nyomára még jobban elmélyítheti a babonás világnézet. Pl. medgyesegyházán is szegény asszonyok végezték a ráolvasásokat, vagy a szegény Uhrin mamóka köszöntötte a gazdákat némi ajándékért Karácsony este.

Jelen napjait Csabáról hozták magukkal a medgyesiek is, ezért nagyon hasonlít azokra. De időközben módosultak a helyi adottságoknak megfelelően. De nagy magyar hatásról ezen a téren nem beszélhetünk, mert a fontosabb hiedelmek, szokások elhaltak hamar, ezért az egymásra hatás ritka jelenség e téren. Az egymásra hatás néhány ritka példájára a megfelelő helyen kitérek.

Tavaszi Ünnepekör

A régi Gregoriánus naptár szerinti első tavaszi nap:

Március 12. Gergely /Gregor/

Ezen az első tavaszi napon a tanítókat, tanárokat köszöntötték a gyerekek. A szülők egy tyányérra mákot /mak/ és tojást /veice/, vagy babot /pasula /és rá tojást pakoltak - ezt küldték a tanítónak. A jobb módúak tyúkot, kolbászt, szalonnát, tu-

rót,tejfelt is küldtek. A sok ajándékot a legjobb gyerekekkel vitette haza a tanító.Komoly tanulás nem folyt ezen a napon, meséltek,játszottak. Ez a szokás a felvidéki magyaroknál is él.
/Vö. Kanga János : Ünnepi szokások az Ipoly mentén /

Március 25: Gyümölcsoltó Boldogasszony / Zvest Marie /

Magyar katolikusoktól átvett szokás. Az egyház tanítása szerint Jézus fogantatásának napja. Ilyenkor /mint a név is mutatja /szokták oltani a gyümölcsfákat - a hiedelem szerint ezen a napon az élet könyebben sarjad.

Két héttel húsvét előtt van a Fekete vasárnap /Svrtna nedele /

Medgyesegyházán a vallás adta magyarázaton - /ti.Jézus keresztre feszítésének rossz előjele /kívül más magyarázatot nem tudtak adni adatközlőim. Itt ugyilátszik nem terjedt el ez a szokás,ami a magyaroknál és egyes felvidéki szlovákoknál megtalálható - az un. kismenyecske-járás /tél temetés, tavasz várnak szokása /.

Húsvét előtt egy héttel van virágvasárnap /Kvetna nedele /:

Az egyház magyarázata mellett /Jézus előtt lombokkal, virágokkal szórták be az utat / elterjedt az a szokás, hogy ezen a napon vetik a nyári virágmagvakat pl. vióla /fialka / ,szegfű /klince/ , Ugyanis sok évtizedes tapasztalat alapján rájöttek, hogy ekkor a legmegfelelőbb a virágmagvak vetésére az időjárás, a talaj.

Azután következik a nagy hét /velky týžden /:

A megtisztulás hete. Ekkor mindenki a háza táját csinosította. A házat kimecczelték, az udvart rendbe tették, mostak, takarítottak.

A nagy hét legjelentősebb napja nagypéntek / velky piatok /:

Ekkor egész nap böjtöt tartottak az első csillag feljöttéig. A böjtöt nem mindig az egész család tartotta be, hanem a család egy tagja böjtölt a többiekért is. Nem ettek húsfélért, sőt zsíros ételeket sem ehettek. Egész nap megvajszott száraztésztát / haluske /, és patogatott kukoricát ettek /pukana kukuric/. Éjfélkor megnézték a csillagokat. Ha sok csillag volt az égen, akkor sok görögdinnye /gerage / lesz. Ellenben ,ha kevés csillag látszott, rossznak ígérkezett a görögdinnye termés.

A görögdiánye nagyjelentőségű a népi táplálkozásban. Messzeföldön híres a szlovák glavanított diánye. / kb. 1 kg. - ez nagyságú görögdiányeket sós, ecetes, ticsós, szőlő- és meggylevelet is tartalmazó lében főltak. Azután hordókba tették, és felöntötték ezzel az ebárlólével. / kb. egy hónap múlva fogyaszthatták.

Nagypénteken nem végezhettek az esszonyok nagy munkát / nem moshattak, nem süthettek /, a férfiak nem dolgozhattak a határban - csak a házkörül.

Népfelkeltéig megfürdött a ház apraja-negyja, az állatokat /lőveket, szarvasmarhákat, disznókat / is meg kellett mosni.

A mosás után a lányok fűzfák alatt fészülködtek, hogy jól menjenek férjhez. A nézet jól körbeszöpték kívülről is, hogy ne legyenek békák / ziba /, és körbeszaladták a ház vagy tanya körül, hogy elriesszák a vazonokot / kriice / Nagypénteken ivattalanították a sertéseket.

Következett Húsvét / Veljénoc /

Az ünnep első napján délelőtt templomba ment mindenki, este nagy bál volt a szövetkezeti nagyteremben. A bálból éjjel körül már igyekeztek haza a lányos mamák lányseikkal, mert a locsolók már hajnalban elindultak. Ez a locsolás is a megtisztulást jelképezte, ezért először nem kölnivízzel, hanem rendes kútvízzel locsolkodtak. Valánogyán kicsalták a lányt a kúthoz - és jól leöntötték hideg vízzel. Ez gyakran rosszul - betegséggel - végződött. Ezért nagyon örültek a lányos mamák, amikor később már a legények csak kölnivízzel locsolkodtak. A locsolkodókat a lányos házeknél mindenütt terített szettel várta, főtt kolbászal, sonkával, tojással, kaláccsal, itellel kínálták őket. A végén piros tojást kaptak, a kislányok pénzt is - néhány fillért / a rozngyerekek többet / . Az udvarló, vélegényjelölt egy szál jácintot is kapott a lánytól.

A húsvéti locsolás még ma is él Medgyesegyházán is.

Április 1/ orv' april /

Ezen a napon a medgyesi szlovákok körében is nagy tréfálkodások folytak. Ezeknek a tréfáknak egy tipikus példáját mesélte el Szák Mihályné:

- " Egy unokatestvérem április elsején meg akarta tréfálni a béreagyereket, elküldte Szeverényi mamókához " tu spy " megért.

- A bazzalikon magjához hasonlít - magyarázták a gyerekeknek. A gyerekek nem értvén szlovácul, nem tudta, hogy a " tu spy " azt jelenti, hogy " itt alszik " - és ilyen mag nem létezik.

El is ment mamókához, előadta a kérését a gyerek. A mamókának eszébe jutott, hogy április 1.-e van, és azt mondta: - Nekem itt-hon nincsen " tu spy " magom, menj ki hozzánk a tanyára, apóka majd ad. A gyerek ki is ment a tanyára, elmondta, hogy miért jött. Ekkor apóka elkezdett nevetni. - Jól van fiacskám, csak feküdj le aludni, akkor megkepeöd a " tu spy " magot. Most jött csak rá a gyerek, hogy milyen magért is küldték őt, hogy megtréfálták. "

Általános volt az a tréfa, hogy a szlovákul nem tudókat össze-visza küldözgették valamilyen nem létező dologért.

Április 24: György / Juraj /

A bok érvés, évtizedes tapasztalat alapján György napkor, vetik a kukoricát /kukuric /, ekkor már jön a jó idő.

Már olyan jó idő van, hogy még " Az özvegyasszony sője is ki-megy már szántani." - „Bovycyn pluh táče tavo orat” - szokták mondani magyarul is szlovákul is.

A György napján fogott vakond lábát levágták, megszáritották és eltették. Jó orvosság kellés ellen. A keléseket sorban háromszor kellett keresztben megsimogatni, -napfelkelte előtt- ezzel a száritott vakondlábbal. A gyógyulás biztos.

György napon najtották ki az állatokat is a legelőre, Márton napig voltak kint.

A komenciós cselédek György és Mihály napokon cserélhettek gazdát.

Május 1 ./ prvý maj /

A legények május 1.-e reggelére májusfát / majovník, majovy strom / állítottak annak a lánynak a házára, vagy háza elé, akinek jártak udvarolni. A lánynak és családjának nem " illet " tudni, hogy ki állította neki a májusfát. A bokrétás, felszalagozott fán zsebkendők, szallagok, étel-és italfinomságok is voltak. A magyaroknál is elterjedt szokás volt a májusfa állítása, az utcán még körül is táncolták a fát.

Ma a felhúzott falakra állítanak a mesterek ilyen felpántlikázott fát.

Május 15. Zsófia / Sofia, Zofa /

Ezen a napon vetették a kendert és a lent. Ez nem olyan régi szokás a medgyesi szlovákoknál, mert az ipari növényeket nem olyan régen vezették be- addig csak búzát, kukoricát termeltek

Medgyesegyházán.

Május 25. Orbán / Urbán /

Szervác, Pongrác, Bonifác mellett a legnagyobb fagyos szent. A termésben nagy kárt tesz ez a késői fagy. A magyarok is ezt a jelenséget fűzik Orbán napjához.

Aldozócsütörtök / Stupenia / -Pünkösd előtt 10 nappal.

Ez inkább a katolikus magyarság ünnepe. Az egyház tanítása szerint a menyemenetel napja. A szlovákoknál a hiedelem szerint ezen a napon nem volt szabad mosni, és általában dolgozni.

Pünkösd / Turice /

Az egyház ünnepe. Az ünneplésén kívül ezen a napon szedték a pásztorok az úgynevezett sugárpénzt, a fizetséget az állatok legeltetéséért. A sugár a pásztorok ostorának végére erősített lószőrből sodort, kétágú fonadék. Ennek a használatáért, kopásáért, pótlására kapta a sugárpénzt, ezt a jelképes összeget mint egy tiszteletdíjként.

Pontosan nem volt meghatározva ennek az összege, de két éves tenén után kétszer annyit kellett, illetve kellett fizetni. A két éven aluli állatok után fele annyit fizettek.

Pünkösd napján szedték a gyógynövényeket is, hogy jó hatásuk legyen.

Hyári Ünnepkör.

A legrövidebb Ünnepkör, szinte csak időjárás gondolásával kapcsolatos hiedelmek tartoznak ide.

Junius 5. Medárd. /Medard /

A hiedelem szerint : " Ha ezen a napon esik az eső, akkor még 40 napig esni fog ". A szlovákoknál is ugyanilyen formában él ez a hiedelem. " Ha Medarda az óz padá, Za štirycet dni buče padat? "

Junius 29. Péter, Pál / Petra, Pavla /

Ezen a napon szakad meg a búza gyökere - Zitku korene potrhaju. Azt mondják az idősebbek, hogy Péter, Pál napon a búza hajszálgyökerei elszakadnak a földtől, a búza tovább nem nő, hanem már csak

a mag fejlődik, megindul az érés. Lehet kezdeni az aratást.

Junius 15. Vič / Vyd /

A hiedelem szerint: "Ha Vič napján esik az eső, vékony lesz az árpe, kevés a búza." -- "Na Vyda az padé daž, tak je jačmen tenki, malo zita." -- mondják szlovákul.

Julius 25-26. Jakob és Anna / Jakob i Anca /

"Jakob" hliada Anču po kryži, Anca ho namoci 7. - "Jakob keresi Annát a keresztek alatt, Anna bevizezi őt."

Ez is az időjárás jóslásával kapcsolatos hiedelem; ha szél van Jakob napon, a keresztek alá fúj, felfordítja azokat - akkor másnap: Anna napján esik az eső.

Ilyen hiedelemmel a magyaroknál nem találkoztam.

Augusztus 10. Lőrincz / Laurinecz /

"Laurinecz podhiti čine" - "Lőrincz megfőgje a dinnyét." Lőrincz nap a dinnyeszezon végét jelenti - ma is mondják ezt, általánosan elterjedt.

Augusztus 20. István király napja. / Den Stefana krala /

Alkotmányünnepünk napja régen is ünnep volt, az újkenyér napja. Ezen a napon, I. István koronázásának napján adtak hálát a kenyérgabona betekerítéséért.

Uzi ünnepkör

Ez is rövid ünnepkör, szintén csak időjárás jóslásával kapcsolatos, és a gazdasági év befejezését jelentő hiedelmek tartoznak ide.

Szeptember 29. Mihály / Michala /

Ekkor kezdték a kukoricatörést, és Mihály nap hajnalán volt ajánlatos szedni a klococ-ot. Ez a hólyagfának ^{Stephlea} pinnata / a magja, kerek, fényes, sötétbarna mag - varasérét tulajdonítottak neki. Kis vászonzacskóba tették, a nyakukban horolták, vagy bevárták a ruhájukba. Hordása szerencsét hoz a hiedelem szerint. Lányok azért horolták, hogy jól menjenek férjhez. Ha valaki jól

eladott mindent a piacon, arra is azt mondták: "Aj tató ma klokoč, maštastia" - " Ennek is van klokocsmagja, azért van szerencséje."

Medgyesén Gyucháéknak volt ilyen fájuk, Nagyvársádról szerezték a magot.

Mindszent / Všech svatých / november 1.

Ma is érvényben lévő általános szokás az ország minden részén. Medgyeseregyszékén is a rokonok rendbe teszik, virággal díszítik fel hozzá tartozóik síkját. A sírokon az elhunytak tiszteletére gyertyát gyújtanak - ezt a katolikusoktól vették át az evangélikus szlovákok.

November 11. Márton / Marci /

Ezen a napon hajtották be az állatokat a legelőről, a gazdasági év befejezésének napja.

A Márton napon levágott liba mellcsontjából megtudták jósolni, hogy milyen lesz a tél. Ha fehér volt ez a csont, ekkor sok hó, kemény tél ígérkezett.

November 25. Katalin / Katalina /

" Až na Katalina kačka na blate, na Kráču ne liade " - " Ha-Katalin napon a kacska a búrban van, Karácsonykor jégen lesz." Így mondják a medgyesi szlovákok. De él ennek a versikének a magyar megfelelője is: " Ha Katalin locsog, Karácsony kopog."

Érdekes, hogy András / Ondrej / naphoz nem fűződik a medgyesit szlovákoknál anyai babonás hiedelem, szerelmi jóslás mint más vidékeken. Nálunk Luca napja és Karácsony között oszlanak meg ezek.

Téli Ünnepekör.

Szokásokban, nemedelmekben leggazdagabb ünnepekörünk.

December 13. Luca / Lucka /

Ez az év legbabonásabb napja, ehhez a naphoz fűződik a legtöbb babonás szokás.

Mint a magyaroknál, a szlovákoknál is készült a Luca-széke. Karácsonyig kellett elkészülnie. Karácsony szent estéjén kivitték a keresztútra, ott ráültek, és meglátták, hogy ki a boszorkány a faluban.

A Luca naptól Karácsonyig lévő napokból következtettek, hogy milyen időjárás várható az új év minden hónapjában.

Luca napján nem volt szabad vrrni, hogy a tyukok fenekét be ne varrják. Egész nap ülniök kellett az asszonyoknak és, tollat kellett fosztaniok vagy rongyot tépniök- hogy a tyukok is jól üljenek és jól tojjanak.

Nem szerettek kiedni, kölcsön()adni ezen a napon, mert akkor kiedják a szerencséjüket. Még meg is haragudtak, ha valaki kölcsönkért valamit ezen a napon, hátha még nő jött a házhoz. Szívesebben vették ilyenkor a férfi vendéget.

Lucanapján este gyerekek / de csak fiúk / és idősebb legények is a következő jókívánságokkal járták soros az ismerősöket, rokonokat:

Donesolsom vam ocjelku,
Zubi sa van hrnce miske ne hubyle,
krave dobre telyle, svjine dobre prasyle,
sliepke dobre nesle.

Kelko mate na mure tanerov
Telko vasej djoki frajerov
Kelko mate na rucnike strapcov,
Telko vasej djoki pytacov
Kelko mate v lese koloj
Telko vasej synom volov.

Acélt hoztam maguknak,
hogy a fazekaik és táljaik netörjenek,
a teheneik jól eljenek, a disznóik jól fialjanak,
a tyukjaik jól tojjanak.

Ahány tányérjuk van a falon,
Annyi szeretője legyen a lányuknak,
Annyi rojt van a kendőjükön,
Annyi kérője legyen a lányuknak,
Anhány lécs van a kerítésükben,
Annyi ökre legyen a fiuknak.

Vázezeknek a jó kivánságoknak még tréfásabb, csúfolkodóbb variációja is:

Kelko mate na vyšne pýchlačoy,
Teiko vasej djoki pitačom.

--

Ahány túske van a meggyfán,
Annyi kérője legyen a lányuknak.

/ tudniilik; a meggyfán nincs túske/

Eleinte még - úgy mondják - valóban vittek magukkal acéldarabot a legények, később már ez elmaradt, csak a verset mondták, cifrázták. A végén kaptak a kisfiúk pénzt, almát, diót. A nagyobb legények ahhoz a lányhoz mentek jókivánságaikkal, akivel szórakoztak. Ezek a kivánságok mindig tréfára, pajzánkodásra adtak okot, hisz minden soruk termékenységre, szaporodásra szólított fel. Lányoknak nem is volt szabad ezzel a verssel köszönteni Luca napkor. Ha valaki mégis megpróbálta, elkergették, és azt mondták neki: " Ti ni mas ocyelku " - " Neked nincs acélod."

Az egész Luca napot a termékenység ünnepének lehet nevezni a szlovákoknál. Hiez a jókivánságok is erre biztattak, ezért piszkálták meg piszkavassal a tyukokat is, hogy jól tojjanak, ezért tépték a rongyot, a tollat stb.

December 24-25-26. Karácsony. / Aracun /

Elérkezett a nagy ünnep. 24.-én, a szent este megterítették az asztalt az ünnepi vacsorához. Az egész család körülülte az asztalt, vacsora közben nem volt szabad felugrálni mellőle-hogy jól üljenek a kotlók. / Vö. Etnográfia XX. 113.1. Szarvasvidéki babonák /.

Minden ételt egyszerre az asztalra hordtak, hogy bőségben éljenek. Az első falatot mindenből az asztalra tették, a "kis Jézuska számára". A vacsora fogásai: káposztaleves főttkolbászsal, disznósült, töltött káposzta, kolbász-hurka, diós-mákos turóstekercs / orechnika, makovnika, tvarovnika / alma / jablko /, dió / oreche /. Még a vacsora előtt megették egy gerezd fok-

hagynát /cesnok /, hogy erősek és egészségesek legyenek. Vacsora után énekeltek, imádkoztak, az edényeket leszedték az asztalról, de a morzsákat, csontokat, dióhéjat stb. csak reggel szedték össze. Kiszáritották, egy zacskóban eltették, mert varázserőt tulajdonítottak a karácsonyi morzsáknak /kračunje omrvynke / Vö. Etnográfia. XVI. 102 l. Nógrádmegyei babonák /

Pl. ha a tehén tőgye begyulladt, akkor ezekkel a karácsonyi morzsákkal kellett kilenc pirosautkán gőzölni.

Ha ótvaros volt a kisgyerek feje, a karácsonyi dió héján kellett gőzölni.

Ha a gazdasszony nem tudott szép kenyeret sütni, a teknőt, szakajtókat kellett befűtölni ezekkel a morzsákkal.

Karácsony este diót is ettek. Akinek rossz dió jutott, az meghal még abban az évben, vagy súlyos beteg lesz. Ha valaki, amikor az almát kettévágta, a magját is elvágta; ez azt jelentette szintén, hogy megfog halni. / Vö. Etn. XX. 113. l. /

Elt még olyan szokás is, hogy " a nagymama kivett egy almát a kosárból, annyi szeletre vágta szét, ahányan Karácsony este az asztalnál ültünk. Ha valaki eltévelyedik, jusson eszébe, kivel ült egy asztalnál Karácsonykor - és akkor vissza fog találni a helyes útra " - mesélte Gyucha János.

Luca naptól a szemetet nem volt szabad kihordani, csak Karácsony este, mikor feljött az első csillag. Addig az ágyá alá vagy valamelyik sarokba seperték be - hogy ne hordják ki a szerencsésüket.

Éjfélkor megnézték a csillagokat; ha sok csillag volt az égen, ^{SOK} kereszt, gazdag termés lesz. /A kereszt 18 kévéből állt/.

A szenteste egy edényben az asztal alá gabonakeveréket / buza, árpa, kukorica stb. / állítottak, és azt mondták: "kelko kuto, telko zrnko, kelko zrnko, telko vajko, kelko vajko, telko kurko." - " Ahány sarok van, annyi mag legyen, ahány mag van, annyi tojás legyen, ahány tojás van annyi csirke legyen " /Sok sarok volt egy gerendás házban / . Ebből a gabonakeverékből etették vizkeresztig /január 6./ a tyúkokat, hogy jól tojjanak. Néhol ezt a magot egy abroncsba /obruč / szorták, hogy összetartás legyen az állatok között.

Karácsony este gyerekek járták be a rokonok, szomszédok házat; énekeltek verset mondtak.

Ilyen verseket, versbeszédet jókívánásokat mondtak:

Tento krásny svjstok
Čo ze mamvam ja dat,
Takim ze sa derom?
Vam dnes preukjazat,
Ach ved ja nic niman,
Ten srdiečko moje .

Ato vam vynuuen
dneska toto dvojs:
Zite zdravy stasni
dakujte čuapsti
A majte somna
Vzdí/najviac radoati

Ezen e szép ünnepen
Mit adhatok önöknek,
Ajándékba?
Önöknek na megautatom,
hogy semmim sincsen,
csak a kis szivem.

Ezért (azt) kívánom önöknek
na e kettőt:
aljenek egészségben, szerencsében
köszönjék idejében.
Es legyen bennem
Mindig örömmük.

Azután a versben kérték az ajándékot is:

Ja son maia, nizka,
Tak na zovu Zuzka,
zasmejen sa eche-cha
dajte ze mi oreche !

Alacsony kislány vagyok
Zsuzsinak hívnak
Elnevetem magam he-he-
Adjanak nekem diót !

Vagy:

Ja son maly ziacik
spieva ako kotacik
Zasmejen sa eche-cha
dajte ze mi oreche !
Dajte mi aj korunu
Az my date eno -dve
Aj ci to bučet dobre.

Kisdiák vagyok,
ugy éneklek, mint egy medár
Elnevetem magam he-he-
Adjanak nekem diót !
Adjanak nekem koronát is
Ha egyet-kettőt adnak
Az még jobb lesz.

Tréfás:

Ja son maly bubenik
Velkja budne vlcin
Utekajte djocence
Lebo vas opacin.

Kisdobos vagyok !
Nagydobót verek .
Szaladjatok kislányok !
Kert megfoglak titeket.

A gyerekek miután elmondták a verset, bementek a házba, és meg-
mondták a nevüket, kinek a fiai. A végén diót, almát, pár fillért
/ a rokongyerekek többet /kaptak.

Uhrin mamóka, egy szegényebb néni karácsony este sorba járta a gazdagabb házakat, és mindig így köszöntötte őket:

Na va^vson stole
Svynina noha
Vaamu synovy
bohata zena

A maguk asztalán
a disznólába,
a maguk fiuknak
gazdag felesége legyen.

A na va^vson stole
vykvytla ruže,
Vasej panenky
peknyho mužá!

Es a maguk asztalán
kinyílott a rózsá
A maguk lányának
szép férje legyen!

"Olyan sok mindent kapott Uhrin mamóka ezekért a köszöntőkért, hogy szinte egész évben elég volt neki" - mondták az egyik családnál.

A következő karácsonyi énekeket énekelték:

Nařodil se Kristus Pan Krisztusunk ma született
Veselme se; z ruže Őrvendézzünk! A bimbóból
Evet vykvýtel nam, radujme-rózsa lett, zengedézzünk!

^{se} Ezt az éneket 3-4 éves koromban én is tudtam és énekeltam a rokonoknak /

(Pivě Duchovú Běhářčabe 1937)

A másik közismert szlovák karácsonyi ének:

Čas radosti, šelostí světu
nastal nyní. Nebžon ve^{vn}er-ve^{vn}erly
nekoneny národil se z ~~pany~~ pan^{ny}
v mestecku. Betléme v jeslickách
ne slaze, lezi mláď pacholatko na zime.

u. a

Vigasságnak, boldogságnak idejéhez
értünk. Ma született a szeretett
Isten minékünk.

Jászolba lel helyet,

és szelám didereg Betlchenben a kicsi kis gyerek.

(Pivě Duchovú Enekek Bp. 1935)

A betlehemezés nem volt szokás a szlovákoknál, a magyar gyerekeket mindig meghallgatták, szívesen fogadták. Ez a szokás kb. 20-25 éve halt ki Mezőgyesegyházán.

December 29. Tamás / Tomas /

Ajfélkor a lányok kimentek élősvényt rázni / trasenie leca/
 " Lasa, lasa trasien ta, Svjaty Tomas prosin ta, A bi si ukjazet,
 ze moj muz s kede tava " " Sövény, Sövény rázlek én, Szent. Tamás
 kérlek én, hogy mutasd meg, hogy merre lakik az én férjem ".
 Ezt a mondókat mondogatták a lányok a sövény rázása közben, és
 figyelték, hogy melyik oldalról kezdenek ugatni a kutyák. A falu-
 nak arról a részéről várnatta a lány a jövőndöbeliét.
 Tehát a szlovákoknál Tamásnaphoz szerelmi jóslás fűződik.

December 31. Szilveszter- Január 1. Újév / Novyrok /

Szilveszterkor rétest sötöttek, húzták a rétest, hogy hosszú
 legyen az esztendő. Az új év első napján szerették, ha az első
 látogató férfi, az szerencsét hoz. Ezért fogadták szívesen a ké-
 ménysepreket, akik jókívánságaikkal sorba járták a házakat.
 Ilyenkor az asszonyok kis darabot törtek a seprűjükből, és ennei-
 innivalóval kínáltak őket, és pént is adtak / 50 fillért -1 pengét/
 Ha is szívesen fogadják a naptárt osztogató kéményseprék jó kí-
 vánságait az új évben.

Január 1.-én tréfás mondókákkal köszöntötték a gazdát és fe-
 leségét:

Vinsuon van navy rok,	Kivánok maguknak új esztendőst,
Vipadovan zpeci box,	Essen ki a kemencének az oldala,
A zo safla ucho,	a dézsának a dongúja,
A gazdine velko brdno	A gazdasezonymak a nagynese
Pomocaj, dobry deni !	Jó napot kívánok !

Pan Bock dai

Ezzel a verssel is a tréfás formában is- szaporodásra szólítottak fel.

Szilveszter éjjelén a templom erkélyén énekelve várta a
 fiatalság az új évet. / O noc ticha - Csendes éj, szent és ges éj/

Január 6. Vízkereszt, Háromkirályok / Trikrále /

" O slepcy krocaj je dlhsi den "- " Egy tyuklépéssel hosz-
 szabb lesz a nap "- mondták. Ez a nappalok hosszaabodását je-
 lentette.

Ezen a napon játszották el a magyar népköltészetben a háromkirály-
 járatot / *(rk)* ~~szlovák~~ menyhért, Boldizsár /

A szlovákok is szívesen meghallgatták őket, és ajándékot adtak nekik.

Vizkeresztől nagybőjtig tartott a farsang /fasienka /.

Medgyesegyházán is a nagy vígság, maszkajárás ideje volt. Farsangban tartották a lakodalmakat is - a másik nagy lakodalmas időszak ősszel, a betakarítás után volt.

A lakodalmakban nagy lehetőség kínálkozott a mulatságra, maskarázásra. Pl. lónak öltözött fel két ember, berohentek a táncolók közé, és szétkergették őket. Azután megverték ezt a "lövet" a ló "megdöglött", jött az "állatorvos" - erre hirtelen felugrott a "ló".

Másik nagy lehetőség a maszkajárásra a fonókban /priatka / volt. A legények felöltöztek mindenféle réz- és mackarékba, és így iljeztették a lányokat, utána tánc, mulatság következett a nagy jecelemre.

Farsang végétől húsvétig tilos volt táncolni, mert akkor lepotyognak a szilvák. "Od farsango do valkynoci ne bolo slobod tancovat, ze by sluke ne popadale dou"

A farsang szokása még ma is él intézményesített formában, iskolai, községi bálak szép számmal vannak farsangkor.

Húsvéti szerda. /popolova streda /

Farsang utolsó napja. Ezen a napon a medgyesi szlovákok fánkot, /penpuska / és csörögét / heróke / sütöttek. A kiszült zsírt eltették "hásonra" / odložilyha osocn /. Ennek a zsírnak varázserőt tulajdonítottak, amely meggyógyítja a sebet, a rühes csirkét.

A medgyesi szlovákok körében nem élt a farsang temetésének olyan ceremóniákban gazdag szokása, mint a felvidékieknél /Könc király és Cibere vajda háborúja./

Február 2. Gyertyaszentelő Mária /Hronnice /

Ez a nap is inkább a katolikusok nagy ünnepe. De a szlovák Máriaék is ezen a napon ünneplik névnapjukat.

Ekkor vékony metélt tésztát / haluske / főztek a medgyesi tótok, hogy ilyen vékony legyen a kender is. "Tenkje heluske oprevyt na tenkje konope." - "Vékony metélt tésztát csinálni vékony kenderre."

Január 29. Pál / Pavel /

Ez a nap is az időjárás jóslásával kapcsolatos: " Na Pavla az s'olnce svēti, tak za medved' na druny bok obrati, a buče este zavišci žijma. Azije čamurno, ze si tvonjama ne vidi, tak tuvo ostane, a ne budež trvat' delej žijma. "-

" Ha Pál napon süt a nap, akkor medve a másik oldalára fordul, és még tartani fog a tél. Ha hideg van, az árnyékát nem látja, kinuarad, és nem fog akkor tovább dűlni a tél." Ezt a mondást mátyás nappal is kapcsolatba hozzák.

A megyesi szlovákok Pál napján kis pogácsákat un. pavlovnicokat sütöttek, és egy - egy puna lúdtollat tűztek beléjük. A családból mindenki kiválasztotta a saját pogácsáját, bezették sülni. Ha kinek a pogácsáján a lúdtoll megörkölt, az meg fog halni meg abban az évben. " De nem teljesedett be, meg azután nem is hittünk nagyon benne "- (mondták Gyucháék is).

A hét napjainoz fűződő szokások

A hét napjainoz is fűződtek babonás szokások. Hétfőn örültek a férfi vendégnek, mint új évkor is. A férfi szerencsét hoz a házhoz. Kedden és csütörtökön mostak-ezekén a napokon hüvelyeseket, babot és lencsét főztek. Ugyen^{is} ezek főzéséhez sok idő kell, s míg a mosóvíz melegedett, meg is főtt az ebéd. Szerda és szombat picci napok voltak, megyesegyházán még ma is ezeken a napokon van a piac. Szerdán és szombaton mentek el a legények anhoz a lányhoz, a kinek udvaroltak. Szombaton délután takarítottak, moskodtak, vasaltak, készültek az ünnepre. Régen, amikor még rános gatyában jártak a férfiak, az asszonyok feladata volt szombat délután, a rános levasalása, pliszírozása. Szombat este mentek a fiatalok a mulatságra, fosztokábara. Péntek szerencsétlen nap volt." Pjatok, zli za čjatok "- a mondás szerint.

Pénteken nem volt ajánlatos semmilyen munkában belemenni, inkább még csütörtökön elkezdték.

Vasárnap volt az ünnepnap, amikor nem volt szabad dolgozni.

"Nedela- ne delaj!" - "Vasárnap- ne dolgozz!"

Délelőtt templomban voltak, délután a fiatalok a korzón sétáltak. Ilyenkor találkoztak a szerelmesek harmadszor a héten. Naplementéig nyitott tánctermekben, kocsmákban táncoltak. Azonban naplementi harangozáskor haza kellett már menniök, ottanon megetették a jószágokat, és lefekütek - hogy friss erővel kezdjék fétfon a munkát.

III.

Ruházat

Népvisélet, öltözködés

" Népviseleten szorosán véve azt a viseletet értjük, amelynek anyagát a nép maga termeli, s a ruhát ebből az anyagból maga készíti. A népvisélet egyes vidékek szerint változik, de itt aztán szigorúan egyforma és kötelező. Tágabb értelemben népviseletnek szoktuk mondani azt a viseletet is, amelynek anyagát nem a nép kezemunkája szolgáltatja, sőt magát a ruhát sem a nép, hanem a belőle kiemelkedő kisember készíti a nép ízlése szerint a hagyományos formára " /VÖ. A magyarság néprajza I. /

" Népvisélet az a tájilag sajátos öltözet, mely közös gazdasági, társadalmi és szokásbeli tényezők hatására jött létre, s közösen kialakított és ellenőrzött szabályok felügyelete alatt formálódik tovább."

Míg az urisztály ruházata gyakran változik a divat hatására, a köznép ruházata hosszú évekre, gyakran egy életre szólóan a hagyományos formát jobban megőrzi. Az uri osztály levetett ruhadarabjai a nép között többé-kevésbé átalakulva - gazdára találtak.

Dolgozatomban a medgyesi szlovákok népviséletét a múlt század X-es éveiben, a századfordulón és a XX. század elején tükrözi - néhol utalva a fejlődésre is.

Amikor a szlovákok Megyes-pusztára költöztek, már nem volt általános, de még élt a legősibb viselet, a magyar hatást mutató lobogós ing, ráncos gatyá. Később ez a viselet egyre kényelmetlenebbé vált, s csak vasárnap parádéltak benne.

Az első telepesek gyerekei már csak mint ünneplő ruhadarabra emlékeznek, amit szombaton délután az asszonyoknak szépen rendbe kellett hozni.

Földjeiket hamar megváltották a medgyesiek, jól gazdálkodtak, jómódra tettek szert. Mójukban állt jobban, szebben öltözni. Különösen a XX. század 10 - es éveitől kezdve a polgárság levetett ruhadarabjait kezdték viselni. Így tehát Megyesegyházán csak tágabb értelemben vett népviseletről beszélhetünk.

Különösen vasárnap viselték templomba menve a karcasított, halcsontos derekú, puffos ujjú, finom selyemből, vagy brokátból készült bázokat. A férfiak jobban ragzkodtak a régi viselethez, a nők hamarabb kivetköztek. A legelőszesebb ruhákat a templomba menéskor öltötték fel, a legolcsóbb, könnyű kis ruhákat nyáron, a mezőgazdasági munkáknál hordták /aratás, cséplés, kapálás, /.

Az életkorral is megváltozott a ruha viselet. A legpompásabb ruhákban az eladó lányok jártak. A nők asszonykorukban is az első gyermek megszületéséig nagyon élénk színű ruhákat viseltek. De azután már a sötétebb színek - barna, sötétzöld, sötétkék, fekete - uralkodtak. Már 40-45 éves korukban feketében jártak az asszonyok.

A viselet változott a vagyoni helyzet szerint is. A szegényebbeknek nem is volt annyi ruhájuk - de nem is illett úgy öltözniük, mint a jobb módúaknak - mert megszólták őket. Innen ered az a mondás is: "Guge gubával, suba subával!" Mindenkinek csak a maga köréből, a maga fajtájából házasodjon!

A lány férjhezmenetelkor annyi ruhaneműt kapott kelengyéül, hogy elég volt élete végéig. A gyerekágyas lepedőtől kezdve a szemfedélig. Gyakran egész vagyont ért ez a kelengye.

A nők ruházata

A következőkben sorra veszem az egyes ruhadarabokat, 3 szempontból vizsgálom: anyaga, szabása, színe szerint.

A nők felsőszoknyájuk alatt pendelt / alsóka / és alsószoknyát / rubac / hordták.

A pendel a bokát is takarta, fehér, házilag szőtt vászonból, 4-5 szélből készült. Egy szél / pole / 70-80 cm. széles vászon. A pendel egyenes szabású, derekát 7-9 szélből font, sodort pertli húzta össze. / pertle /

Az alsószoknya szintén 4-5 szélből, finomabb vászonból, vagy bolti lenből, sifonvászonból készült. Az alján kb. 10 cm.-s slingelt csipke / slingovania / volt, ez nem látszott ki a szoknya alól. A derekát a 4-5 ujjnyi széles un. gallér - korc- fogta össze. / ODEBOK / .

Felsőszoknya / gecela /. 5-6 szélből készült, nem olyan bő, mint a magyaroknál, egyenes szabású. Anyaga: gyapjúszövet, posztó / ha posztóból készült a felsőszoknya sukna volt a néne a szlovákoknál /, nehézselyem, brokát, perkál, ternó, karton stb. Ennek is a derekát kb. 5 cm. széles " gallér " fogta össze, hátul gombbal. A szoknyán hátulra több ránc került, ez szélesítette, csinosabbá tette az alakot. Általában szolid színek : kék, zöld, barna - voltak ezek a szoknyák. Csak a fiatal asszony hordott élénkebb színt, pl. pirosat. Már 40-45 éves korban ^{járta} jártak az asszonyok, talán ezért is, mert nagy volt a gyermekhalandóság - és mindenkinek volt kit gyászolnia.

Ingváll / Oplecko /.

Alsó- és felsőruha is egyben. Egyenes szabású, régebben mellévarrott ujjú, pertlivel kötötték meg nyakban, később bevarrott ujjú. Régebben blúzként is használták, később csak az alsóruha szerepét töltötte be - csak a mezőn használták felsőruhaként is.

Háziváconból, eifonból, muszlinból, gyocsból készült, hímzéssel díszítették /alsóruhaként nem díszítették sznyire./ Általában rövid ujjú, kb. derékig ért.

rajz

rajz

Mellévarrott ujjú ingváll

Bevarrott ujjú ingváll

Az ingvállak helyett blúzokat /vázitka /kezőtek hordani. Általában a szoknyával azonos színű és anyagu volt - az időjárástól, alkalomtól függően. Igen kedvelt volt a karcsúsított halcsontos, hosszú-puffosujjú blúz. A blúz elejét csipkével, fodorral, vagy taft betéttel díszítették. Ebben a díszes blúzban jártak templomba, vendégségbe. Már bálba sem ilyen szép, gazdagon díszített, hanem inkább könnyű ruhákban jártak. Ezeknek a blúzoknak az anyaga selyembrokát, selyem, bársony, könnyű nyári szövetek.

rajz

Ünnepi blúz / ~~váz~~ítka /

Hétköznap / főleg hidegebb időjárás esetén / meleg, posztóból készült, sötét színű, testhez álló mellényt / kabátik / viseltek. Ez kb. csipőig ért, és elöl gombolták.

Csak hétköznap hordták a kötőt / fertucha / kartónból, vagy kékfestőből / farbiarsko / készült.

A rélkötőt / pofertucha / két részből varrták össze. Két téglalap alakú anyagot vettek, az egyiket szíven kettévágták, és a két részt hozzávarrták a téglalap két hosszanti oldalához / ld. a rajz. /

Dereken széles ^eprtlivel kötötték meg. A kötény alatt a szoknya nem készült olcsóbb anyagból / mint egyes vidékeken /, mert itt nálunk csak hétköznap viseltek kötőt.

A lányok egyágu copfban hordták befonva a hajukat. Amikor asszony lett, akkor tették fel a haját kontyba, a kontyot a mai kontyúre emlékeztető ichlyckával tűzték össze. Azután tették a fejére a főkötőt / cepec /.

A fiatal asszony két ágba fonta haját, és abból csinált magának kontyot, ezt fogta össze az ichlycka. Ez az ichlycka csontból, vagy fémből készült, karcolt virág- csillag - levélmintával díszítették. / Tótkomlóson volt egy híres mester, aki ezeket készítette. / *Medgyesen is készítettek.*

Ichlyckájuktól nem szívesen váltak meg az asszonyok életük végéig.

A főkötő / cepec / kör alakúra horgolt, vagy neccelt fejdísz, amely még a kontyot összefogta. Szalagot fűztek bele, azzal húzták össze, hátul csokorra kötötték, ünnepélyes alkalmakkor gyöngyökkel díszítették.

rajz

Fekete / cepec /

A kendő / ručník / használata általános. Egy nő nem is mehetett ki az utcára kendő nélkül. Anyaga hímzett matlaszáé, csipke, selyem, delén, karton stb.

Vállkendő / ručník na plece /: Kettőbe, háromszögűre hajtott nagy, négy sarkú kendő. Anyaga selyem, vagy berliner. A berliner kendőt télen hordták az idősebbek kabáthelyett is.

A selyem vállkendő élénk színű, mintás a végein 10 cm.-es rojtok voltak. Ez a vállkendő a szlovák asszonyok, sőt kislányok elmeráthatatlan viselete volt.

Vállra rajtva elől mellen keresztbe dobva, hátrafele derékban megkötve viselték.

rajz

Házi kötött / fekete - fehér fonálból /, patent, flór harisnyákat / stromfle / viseltek, vasárnap selyem harisnyákat.

Kedvelték az oldalt gombos zárt cipőket, / cipela /. Nyáron hűtköznap papucsot, vasárnap zárt félcipőt, alacsony serokkal télen csinos, nyakban karcau, fekete, kordován, vagy box csizmát / cizmicka / hordták.

Az első telepések asszonyai nem hordtak sem melltartót, sem nadrágot. Később a blúz alá vették fel a csinos, passzos katikót - ez töltötte be a melltartó szerepét.

Télen báránybőr ködmönt / kozuc / hordták. Ez kb. csipőig ért derékban karcsúsított, ezután bővül. Általában fehér színű, zsinórral, vékony prém - szegéllyel és hímzéssel díszítették. A hátán közepén alul, a hosszú ujjait kívül hímzték. Zsinoros gombolást / golongas /.

rajz

kozuk

Télen a szoknya anyagából készült, a kozsuk szabásához hasonló
fazonú félkabátot is hordtak.

A csecsemőt 6 hónapos korig pólyázták. A lábát megkötötték a
pólyában, hogy ne legyen görbe. Amikor már tudott járni a gyerek,
átulgozabolós kezelést kapott. Nyáron csak egy szál ingecske
/kentes/ volt rajtuk, úgy a kislányokon, mint a kislányokon.

Mikor iskolába került a gyerek, akkor kapott új ruhát, s ez már
nagyon hasonlít a felnőttek viseléséhez - az elmeráchatatlan váll-
kendőt a kislányok is hordták.

kép

Szlovák ^{ek}gyerek ^eviselés - 100 éve.

A férfiak ruházata

A legidősebbek viselték a házivászonból készült bűszáru és
boujju, magyar hatást mutató yatyd és tngat

A gatyá / kate /, 4-5 szélből készült felsőrúha, derékban ráncolt, pertlivel kötötték össze. Olyan ^{szűk} volt, hogy szinteszoknyának nézett ki. Az ünnepi gatyá eljén rojt volt. Télen másik, vastagabb nadrágot is viseltek alatta, hogy ne fázzanak. Később szűkebb lett, és már csak alsórúnának hordták.

A bőszájú ing / kosela / szintén házilag szőtt vászonból készült, a gallér, kézelő finomabb vászonból. Az ind kb. csipőig ért, mindig hosszú ujjú volt, és a gallér keskeny. Kb. derékig gombolódott, azután össze volt varrva egy ráhajtással. A gombolással párhuzamosan függőleges bevarrások, zámedlik díszítették. Eleinte hétköznap is fehér inget viseltek, csak később tértek rá a színes, csíkos, kockás ingek hordására. A bő ujj is keskenyebb lett, a maihoz hasonló.

rajz

Zámedliszlovákia

A XX. század elején már a gatyá alsórúha lett, és szűk, posztó csizmanadrágot hordtak. Később tértek rá a pantalló viselésére.

Télen a hideg ellen szürrel / syrica / védekeztek, ez általános elterjedt viselet a magyaroknál is. Bő, egyenes szabású posztókat, kb. féllábszárig ért. Fekete posztórátétekkel /virágmadárminta/ díszítették. Nem ázott át, gallérja nem volt - csak a parádés kocsisok szürjén volt nagy gallér.

Télen hordták a subát / bancia / is. 6-7 birka bőrét összevarrták - ez egy kercikket alakított, ujjja nem volt - csak úgy megukra terítették a kercikket a szőrével kifordítva. Kb. bokáig ért, kis fekete gallér díszítette a nyakát. Szívesen hordták télen a szánán, mert jó meleg volt.

A kalap / klobuk / anyaga, formája olyan volt, mint a mai kalapoké - csak középen nem volt betűrve, és keskenyebb volt a ka-

rimája. Télen báránybőr kucsmát tettek a fejükre.

Nyáron a munkába papucsat, vasárnap télen - nyáron csizmát /cizme / visáltak.

A férfiak öltözetéhez hozzátartozott még a lajbi, a fekete mellény /laiblik / a nadrágszija, amelyet a nadrág derekához belülről erősítettek. A pipát hátul a nadrág korcába dugták. A dohányzacskót a zsebükbe tették.

férfi posztó

férfi kabátszövet

názilag szőtt vászon, ebből készítették a bőszáru rojtos gatyát, és bőujjú inget

Női ruhaanyagok

kep

bársony

muszlin

Pictal halovak idorok annaploson a 11. század elején

eelyem

Fonds, szövés, kőzinyok

az előzőekben kívül /pencel...
21. század elei hímzett díszgallér
Hátulról ruhának. Ezekből is megitt kapott egy lány ruhának
szövetek alkalmazásával, hogy egész életére elég volt.

szövet
törökországi
konyharuha
szövetruhák
tisztegyard köte
szövetruhák
szövet
szövet

szövet
szövet
szövet
velenicske
szövet
plachte de szövet
szövet
szövet
szövet

nyári szövet

kep

Fiatal szlovák lányok ünneplőben a 17. század elején

Fonás, szövés, kézimunka

Az alsóneműkén kívül /pendel, alsószoknya, ing, getya /még házilag szőtt vászonból készültek a háztartásban szükséges különböző ruhaneműk. Ezekből is annyit kapott egy lány férjhez menetele alkalmával, hogy egész életére elég volt.

abrosz

törölköző

konyharuha

szakajtóruha

tésztagyűrű kötő

vászonlepedő

cerékajj

zsák

ponyva

obrus

uterac

secnet

valenicka

katrinca

plachte na perine

perina

vrece

ponva

Az itt felsorolt ruhaneműk szövésekor - a zsák és a ponyva kivételével - általában a felvető szál kender /maguk természetek, áztatták, tilolták, torták, fésülték, fonták, festették/-Beférő szálnak eleinte szintén kencert, majd bolti pamutot használtak. A zsák és ponyva kócoól /ilaka/ készült / kóc a kender fésülése /kor vissza maradt durva szál /.

Ma már otthon nem szőnek, legfeljebb rongypokróót. Sikerült az egyik adatközlőmet, Gucha Jánosné szövés közben találnom.

kép

kép

Gyucha Jánosné szövés közben az új pokróccal.

A konyharuhát edénytörölgetésre használják, a szakajtóruhát kenyérsütéskor a szakajtóba tették, és tekeróruhaként is használták, használják ma is.

A téstagyuró kötött téstagyuráskor köti maga elé a gazdász-
szony. A derekaljat a szalmazsák felett használták, libatollal
tölték ki, a két végét slingeléssel díszítették. A dereksíjra
terítették rá a lepedőt - ezt nem díszítették.

A zsákok és a ponyvát a gazdaságban, a termények betakarításánál
szárításánál használták - nem díszítették őket. A ponyvából ké-
szítették még a lakodalmi sátrakat is.

Kétféle képpen díszítették ezeket a háztartásban használt ru-
haneműket: szövással és hímzéssel.

A szőtt díszeket még az illető ruhanemű készítésekor szőtték
bele. Itt Medgyesegyházán a szlovákok háromféle szőtt díszítést
alkalmaztak szívesen:

- kockaszerű hímítés / zubatie / .Az anyagba kockákat
szőtték bele, aprósz, konyharuha, szakajtóruha, téstagyuró kötő
díszítésére. A kockák színe általában piros, kék és fekete.

be

- Díszítés csíkokkal / hlatkie pasire /. Az anyagba egy, vagy több szélesebb, vagy keskenyebb csíkot szóttek bele- törülköző, asztal, konyharuha, szakajtóruha, téstágyuró kötény, de- rékalj díszítésére. A csíkok színe piros, kék és fekete. Minden szlovák háznál több fekete csíkos asztal volt, temetéskor hasz- nálták ezeket.

kép

Csíkos asztalterítő és szakajtó/ruhák

- Íráskott /preberanvo / - az un. preberás díszítés. Szövéskor különböző / levél, virág, madár, szarvas, csillag / min- tákat szóttek bele az anyagba.

kép

Az anyag színére került szövéskor a minta, az anyag fonákján a szálat vezették el az egyik mintától a másikig. ^{úgy valójában szép mintát a szál} Abrószók, törülközők, díszpárnák díszítésére használták. A minták lehetnek egy-
színdek, és több színdek is.

kép

kép

A felső preberás párna a színén ^{lehetőleg} látható, míg ez alsónak a fonákja látható. Így egy párnán láthatjuk a preberás minta színét és fonákját, ahol a fonalat elvezetik. A párna színe eredetiben piros és kék. Készült 1892 -ben. A párna alatt is egy preberás szatleritőt láthatunk.

A másik díszítési forma a hímzés. A már megszőtt kelmét varrták ki vagy láncszennely^{ny}gy keresztöltéssel vagy az ún. magasöltéssel. / Magasöltés - tömören egymás mellé öltött, hosszú öltések - szlovákul vykladania /

hímzés

A hímzés során is közkedvelt szín volt a piros, kék, fekete.

kép

Keresztöltéses hímzett terítő a szublóton / kesna /

A tűrülközőkre, az abroszokra széles, fehér rojtokat kötöttek, vagy norgoltak.

kép

kép

Rojtos, preberás terítő slingelt párnával

Ezek a kézimunkák ma már csak nagyon kevés szlovák családnál találhatóak meg, és ott is csak emlékként őrzik ezeket a azokrények eljában, és a mai középkorosztály nagy tisztelettel veszi elő egy-egy alkalommal.

Ma már a medgyesi tótok sem hordják hegyományos viseletüket, nagy teret hódított körükben is a modernebb, kényelmesebb, praktikusabb városi divat.

" Századunk közepére a hegyományos, színpompás népi viselet a fejlődés törvényszerűségeinek megfelelően végérvényesen történelmi emlékké vált. " / Vö. Krupa András : Adalékok három nemzedék női népviseletének változásairól a XX. században Tótkomlós környékén- Békési élet 1970 492. 1. /

IV.

A nép mulatságai, a család ünnepei

Dolgozatom negyedik részében a megyesi szlovák családok ünnepeivel, a fiatalok mulatságaival, a fosztókával, fonókéval, diaznótoros, lakodalmas mulatságokkal foglalkozom.

Hétköznap a fiatalok is kint dolgoztak a mezőn szüleikkel, vagy állatokat őriztek a tanya körül. Mulatságra, udvarlásra csak hét végén / szombat, vasárnap /, és télen volt idő, amikor nem volt semmi munka kint a mezőn.

Szombaton délután már letették a munkát, készülődtek az ünnepre, tkarítottak, udvart sepertek, mosakodtak, vasaltak.

Vasárnap délelőtt a templomba mentek a fiatalok is a legdíszesebb ruhájukban. Itt szemlélték meg egymást a lányok, legények. Ez a szemlélődés, egy mással való ismerkedés folytatódott délután a korzón. A lányok és fiúk is vasárnap délután a főtéren sétáltak a templom előtt.

A templom előtti téren volt vasárnap délelőtt a piac is. A meszeszföldön híres megyesi piacra özönlöttek a környék iparosai, gazdái, kereskedői. Még Gyuláról, Orosházáról, sőt Erdélyből is jöttek a faedényeket áruló románok. A piac végét 10 órakor kürtöléssel jelezték, hogy ne zavarja az istentiszteletet a piaci lármát. Eppen ezért később áthelyezték a piaci napokat szerdára és szombatra. A felezabadulás után közvetlen a piacot a vasúton tulara, a mai helyére helyezték. Az evangélikus templom előtti teret peciő parkosították.

A század elején azonban a korzó a piactéren vezetett keresztül - és gyakran még délutánra sem söpörték fel rendezesen a reggeli piaci szemetet. Vasárnap délután ezen a korzón sétáltak a fiatalok, majd az esti harangszóig különböző nyitott táncteremekben, vagy az Engel féle kocsmában táncoltak - télen csuszkáltak a piactéren. Az esteli harangszóra, mire hazajött a csorda - a fiataloknak is otthon kellett lenniük. Megetették az állatokat, és lefeküdtek aludni.

A fiatalok szórakozását szolgálták még a fosztókák, és a fonókák is - de ezek főleg csak télen nyújtottak szórakozási lehetőséget.

A fosztókáknak, fonókáknak nagy szerepük volt a szokások, hiedelmek továbbélésében. Az egyházi hatóságok az ercskölcstelen-ség fő hajléksáinak tartották ezeket.

A fosztókát /peracka / főleg szombatonként tartották és telen, amikor már nem volt más munka. Összejöttek egy -egy háznál a lányok, és tollat /liba -kacsatollat / fosztottak a kelengyékükhöz. Kb. 9 óráig folyt a komoly munka, azután jöttek a legények és kezdődött a móka, tréfálkozás. A legények szétfújták a tollat, évődtek a lányokkal. 10-óra tájban a háziak mézes-mákos főttkukoricával kínálták a fiatalokat / medova-makova kukuric /.

Mindig annak a háznak a gazdája és felesége vigyázott a fiatalokra, ahol éppen összejöttek - ezért a többi szülő nem kísérelte el a gyerekeit. A fiatalok azután énekeltek, táncoltak, táraas-játékot játszottak. Főleg párosító játékokat játszottak. Pl. " Drzim klucku ". Egy személy megfogta az ajtókilincset, és ezt mondta: " drzim klucku, komu podat rucku " - " Fogom a kilincset, kinek adjam a kezemet. " A játékos odahívta magához azt, aki a legszimpatikusabb / lány a fiút, illetve fiú a lányt / volt számára. Meg kellett csókolniuk egymást, azután helyet cseréltek - és így folytatódott tovább a játék.

Egy másik játék, ezt is szívesen játszották a fosztókában. Párba álltak a játékosok, maradt egy páratlan, ő lett a bíró. Fogott egy kendőből font korbácsot, és ezzel ráütött valamelyik párban állóra, magához hívta őt. Ha nem tudta megtartani a párját, ő lett a z új bíró, neki kellett a korbáccsal új társat keresni.

Zálogosait is ~~játékolták~~, különböző büntetéseket eszeltek ki. Pl. azt kellett mondenia a zálogtulajdonosnak: " Ci son velkvo hovedo " - " De nagy marha vagyok " Igen közkedvelt volt a zálogok csókkal történő kiváltása is.

Igy évődtek, szórakoztak a fiatalok egymással.

Hasonlóan zajlottak le a fonókák / priatka / is. Ezek általában kedden és csütörtökön voltak. A lányok kencert fontak, kézimunkáztak - készítették a staférunkjukat. Ide is jöttek a legények. Amikor az első legény megjött, a lányok a sapkájával a székekre ütöttek, hogy minél több legény jöjjön még. A fiatalok itt is évődtek egymással, a fiúk eldugták pl. a cérnát stb.

Azután a lányok " belátták ", hogy már ugysem dolgozhatnak tovább / nem is nagyon akartak / - megkezdődött a mulatság, éneklés, táncolás, játék.

Farsang idején a legények maskurákban ijesztgették a lányokat a fosztókákban és fonókákban. De hamar elmúlt az ijedtség - és kezdődött a tánc. Általában itt a fonókákban és fosztókákban boronálódtak össze a párok.

Magyar és szlovák dalokat vegyesen énekeltek ezekben a mulatságokban. Elyen szlovák dalokat pl. :

Kacicka zdivoke
Zletela z vysoka,
Suhaj dobrý strelec
Streliť jej do oka.

Vadkacsa
repült a magasban,
Suhaj, a jó vadász
Oldalba léte.

Zostrelit' jej krvolo
Aj prevu nozticku.
Sedla na vodicku
Dorko zaplakala:
ze son moje drobnie
deti vychovala.

Atlótte a szátnyát,
és a jobb lábcsukáját.
Leült a patak vizére
Keservesen elsírta magát:
hogy az én kicsi
gyerekeimet felneveltem.

Moje drobnie deti
na kamenok sedja,
Chladnu
~~na~~ vodu piju,
Drobnie piesok sedja.

Az én kicsi gyerekeim
a köveken ülnek,
Hideg vizet isznak,
apró homokot esznek.

A tovsacko ze to,
ze mater ne maju,
otca si ne znaju.

és ez mind ezért van,
mert nincs anyjuk,
és az apjukat nem ismerik.

Másik kedvelt szlovák notájuk :

Vlason dvore ruže kvytne,
Ja ju, trnat, ja ju trnat
ne buđen.

Udvarunkon kinyílott a róza,
Ugy se fogok, úgy se fogok
tépni én róla.

Milovala son edniho,
ale ho už ne buđen

Szerettem én egy legényt,
de most már nem fogom.

Zatjav son ta milovala,
srcci son ta milovala
Kyn son nezvedela,
ze je laska falešna.

Eddig szerettelek,
a szívenben hordoztalak
Amíg meg nem tudtam,
hogy szerelmed csalfa.

Ide sunaj po ulicy,
boka na bok pozera
ze ide vjdi sverne djoce
co samu oklamat sa.

Megy a legény az utcán,
Ide-oda nézget
hogy hol lát egy kacér lányt
aki nagyja magát becsapni.

Tak si ju von ne vezne,
Az ho boska tak vezne
Este sa na posledni zat-
jev lasku vysajeje.

Ut úgy szem veszi el,
Ha csókot kap, elfogadja
Még alkalom adtán
a szerelmét is kineveti.

Ősszel, amikor befejezték a töréat, hazadörögték a kukoricát.
Ezután következett a kukorica fosztása / lustenie kukurici /.
A kukorica fosztásához nem fűződik olyan sok játék, móka, mint
a tollfosztáshoz és fonókúhoz, -mert a kukorica fosztásával igye-
kezni kellett, hogy meg ne ázzon kint a kukorica az udveron, vagy
a szívenben. Gyakran még versenyre is hívták egymást a fosztók,
hogy gyorsabban kész legyenek. De ezért kukoricefosztáskor is
mókáztak, énekeltek:

Dobny večer van
Pan ocn daj mamoka
Dije dona moja
verna frajerka.

Jó estét adjon isten
magának, mamoka.
Itthon van-e vajon,
az én nő szereltem.

Dona syn moj, dona
lezi, chora je,
A to za to
ze za tebov banuje.

Itthon van fiam, itthon
fekszik nagy betegen,
As ez mind azért van
mert utána bánkódik.

Ne plac mila, ved
ta veznen ne jesen,
ked doveprisi
cerven list zo zvyen.

Ne sirj kedves, mert
az ősszel elveszlek,
amikor lehull
piros levele a meggynek.

Nagy munkával járt a disznóölés is, hisz mindent házilag csináltak meg. Egyszerre több disznót is vágtak, hogy legyen onni egész évben a nagy családnak. A gazda segítségül hívta a rokonokat, barátokat, mert egyedül nem tudta volna úgy/sem feldolgozni a 2-3 disznót. Ott, ahol meg sok ember gyűlik össze - mindig van lehetőség egy kis mókára, tréfálkozásra. Így a disznótorban is.

Már reggel korán leélik a disznókat, megperzselik. Reggelire a leölt disznó vérért sütötték meg sok hagymával. A férfiak azután szétbontották a disznókat, és megkezdtek a hús, belsőségek /Lég, vese, tüdő stb./ feldolgozását. Közben időgáltak, tréfálkoztak. Az asszonyok a beleket mosták az istállóban, készítettek az ebédet /vesevelő, -leves, sült hús, vagy pörkölt, savanyúság rétes, vagy turóslepény /. Ha nem vigyáztak eléggé, az inceskedő férfiak ellopták, és eldugták a beleket.

Molgozott a ház apraja-nagyja.

A megyesi szlovákok körében is szokásban volt az un. cigányka /cigánka /. A magyarok is a szlovákoktól vették át ezt a szokást.

Az ismerősök közül valaki felöltözött cigánynak; harisnyát húzott a fejére, vagy koronával kente be az arcát - hogy meg ne ismerjék. Krumplit tett a szájába, hogy a hangja se legyen ismerős. Persze azonnal felismerték, hogy ki öltözött fel -de azért belementek a tréfálkozásba a háziak is. Elkezdtek forgatni, tapogatni - "terhes a cigányasszony ", uá. párnát kötött a hasára a maskara. Közben, míg bantá házban mókáztek -kint a többi " cigány " ellopta a kolbászt. De megtörtént a nagy " leleplezés ", volt móka, nevetés.

A vidámság folytatódott a disznótoros vacsorán -mindenki örült, hogy túl vannak a nagy munkán, no meg az ital is megtette a hatását. A disznótoron részt vett mindenki, aki csak segített -családjával együtt. Volt amikor 20-25 ember is részt vett a disznótoron. A vacsora fogásai: baromfileves, töltöttkáposzta /sarma /, harka-kolbász, rétes, sütemény, befőtt, ital /bor, pálinka /.

Az asztalnál folyt tovább a macerálás: " Te Sandi, ne jóöltöd meg te ezt a disznót ! " - " Te meg Miska , puha kolbászt csináltál ! " --- " Ty Ondris, ni dobre zaklev tuto svynu ! " - " Ty Miso si mekie klbase narobiv!"

Igy évdtek, tréfálkoztak egymással, az asszonyokkal, fel-
elevenítették a katonakori élményeket. Vacsora után a háziak
" bezárták " ez ajtókat - és nem engedték haza a vendégeket, míg
meg nem itták az összes benozott bort.

Vyko, vyko cervena,
to pit buđen ,
kyn na tento
svete zivy buđen.

Bor, bor pirosoor,
ezt inni fogoz,
amig ezen a világon
élni fogok.

Igy énekelték, és kb. éjfél körül fejeződött be a disznótoros
vacsora.

A fiatalok a fosztókában, fonókában, táncban összeborenlódtak.
A fiuk szerdán, szombaton, és ha komolyabb volt ez ügy, vasárnap
is eljárt a lányhoz. Ha nem volt semmi akadály, következhetett
a lánykérés. A fiu szüleivel, vagy keresztszüleivel ment megkér-
ni a lányt. Ha a lányos szülők beleegyezésüket adták, kitűzték az
első kihirdetés időpontját. A szülői beleegyezéssel olyankor
volt probléma, ha volt még otthon idősebb lány is, a szülők előbb
őt akarták férjhez adni. Nagyon fontos volt, hogy a " maguk faj-
tájából " kerüljön ki a vő, illetve meny, De ezen a téren Medgyes-
egyházán nem is volt nagy probléma , mert a fiatalok csak olyan
körökben mozogtak, szórakoztak, ahol hasonló vagyoni állású, gondol-
kodású fiatalok voltak. Pl. a Mucsalata - féle kocsmában a sze-
gényebbek / munkások, béresek stb. / szórakoztak , a kis gazdák
& kis-és középgazda körben, a szövetkezeti kocsmában, az iparo-
sok az ipartestületben, a Lakita - féle kocsmában szórakoztak.
Igy mindenki a " maga fajtájával " ismerkedett meg, ez megfelelt
a szülők elképzelésének is. "Szegények a szegényekkel, gazdagok
a gazdagokkal " - mondták annak idején.

Ha a " parti " megfelelt a szülők elképzelésének - beleegyezésü-
ket adták a házasságra. Eljegyzés nem volt, de a fiatalok a
szülők beleegyezése után vőlegény - menyegyzőnek számítottak.
A lány kelengyéje már kész volt /gyakran már 14 éves korára /
lakni is tudtak hol - a fiu, vagy a lány szüleinél. Tehát semmi
akadály sem volt az esküvőnek.

" Az emberi élet főbb állomásaihoz is szertartásos szokások fűződnek. "

" A népszokások előre kialakított szerepeket bocsátanak a közösség rendelkezésére, amelyek nem csak megkönnyítik számukra az élet nehéz átmeneteit, hanem kötelességük is ezeket a szerepeket eljátszani. Elsajátításuk szinte öntuóatlanul történik, de az idősebbek tudatosan tanítják is a szerepeket ". /Vö. Dömötör Tekla : Magyar népszokások 48.1."/

Igy történt ez a lakodalom kapcsán Hedgyesegyházán is a szlovákok körében.

Felkérték a násznagyot /stareisj /, hogy irányítsa végig az esküvői, lakodalmi ceremóniákat. / Hedgyesegyházán Flender András a stareisj már több évtizede, ő gyakorolja egyedül ezt a tisztet, azonban ő is lassan kiöregszik - de utána pótlás nincs. Igaz, már nem is nagyon hívják - legalább is szlovákokul már nagyon régen mondta a búcsúztatókat. /

Három héttel az esküvő előtt, szombatn délelőtt elmentek a fiatalok /a fiatal pár / a paphoz bejelenteni házassági szándékukat. Ide is elkísérte őket a násznagy. Előbb a vőlegényért ment el, azután a vőlegénnyel együtt mentek el a menyasszonyért. A menyasszonyos háznál rövid beköszöntőt mondott, előbb tréfálkoztak / végrehajtani jöttem / - azután kikérte a menyasszonyt. Elmentek a paphoz, ott megbeszélték, hogy hányszor hirdessék ki őket, mikor lesz az esküvő - és milyen nyelven folyjék.

A kihirdetés napján ment el először a menyasszony a fiús házhoz ebédre, általában vagy idősebb házas testvér, vagy a keresztszülő kíséretében. Ebéd után a menyasszony a vőlegény anyjától "batyut" /batoch / kapott. Ebben édesség, és pénz - kb. 5 korona/- volt vőlegényingre.

A lányos háznál is varrták a vőlegényinget - de biztonság kedvéért a fiús háznál is. A menyasszony két koszorúlánys vitte el az esküvő napján ezt az inget és a mirtuszt a vőlegénynek, és a koszorúfiuknak is a mirtuszt / amit a kabátjuk hajtokájára tűztek ki /. A lányok tréfából alkudoztak, hogy csak pénzért adják oda az inget - mindig kaptak is érte pénzt.

Az esküvő napján a stareisj megbeszélte a menyasszony szüleivel, hogy hányra menjenek a vőlegénnyel. Kb. 10 óra tájban elment a vőlegényért, ott rövid beköszöntőt mondott. Kb. 11-kor összehívta a vőlegény hozzátartozóit, a vőlegényt a két szülő közé állította - és beszédben méltatta a szülők fáradozását amellyel

felnevelték fiukat. Arra hintette a vőlegényt, hogy ne feledkezzen erről meg, és elbucsuztatta sorban a többi rokónától is. Után általában két öreg és három ifjú párral elmentek a menyasszonyos házhoz. Itt rövid beköszöntőt mondott a násznagy és leültették őket. Elkezdtek évszóni, megkérdezték, hogy mi járatban vannak. " Munkát keresünk " - szokta erre felelni a staričny.

Azután asztalhoz ültek, a menyasszony ekkor már a vőlegény mellettült. Ebéd előtt és utána is beszélt a násznagy /bevezette/ illetve megköszönte mindenki nevében az ebédet. A vőlegényes háznál délben nem volt olyan kiadós ebéd, mint ahogy a menyasszonyos háznál nem volt nagy vacsora. Amikor közeledett a templomba indulás ideje /a község házában már délelőtt jártak a fiatalok /, a násznagy elbucsuztatta a menyasszonyt szüleitől, rokonságtól - és a vőlegény nevében is megköszönte a menyasszony szüleinek, hogy felnevelték számára a feleségét. " Kcen vam za dakovat za vasu lasku rodicovsku a dobrotu, ze moju buduci menzelku vychovali. "

A menyasszony szülei gyermeküké fogadták a vőlegényt, és elindultak a templomba. Megtörtént az esketés. Azután a násznagy elkísérte a fiatal párt és a násznépet a vőlegényes házhoz. Itt beköszöntőt mondott, azután asztalhoz ültek. Itt már a menyasszony hozzátartozói ültek a főhelyen. Azután következett a vacsora. / A vacsorát Medgyesegyházán már 35 éve Szilinszky Jánosné, Jucikánéni főzi nagy gondal - nagyon finoman /.

A vacsora után megkezdődött a mulatság, zene, tánc. Újfélkor kontyolták fel a menyasszonyi tánc után az új asszonyt. Azután a staričny megköszönte, hogy meghívták őt, rábízta, hogy vezesse le ezt a " nagy dolgot " . További jó mulatást kívánt, ezzel lejárt a tisztje. Maradt még egy órácskát, s azután hazament. A násznép tovább mulatozott.

Kézen kaddén és csütörtökön voltak a lakodalmak, és három napig tartottak. Kb. a felszabadulás óta szombaton tartják a lakodalmakat, lefolyásuk hasonló ma is az itt leírtakhoz, csak egy kicsit egyszerűbb.

Már napokkal a lakodalom előtt elkezdték a készülődést, süttöttek, főztek. Pénteken délután pucolták meg a tyúkokat, ekkor ölték meg a diaznót is - ha vágta a lakodalomra. Pénteken este a vacsoránál a főzőasszonyokból külön kis lakodalomra való telt ki. Szombaton reggel azután megjött Szilinszky Jucika néni, megfőzte a finom vacsorát és ebédet.

huslevesa csigatésztával /gagorçok /,töltöttkáposzta /sarma /
vagy husos káposzta, Majd tejbe riz következett lefordított
tányérok - azután viaszfordították a tányérok, és arra tet-
ték a vendégek a tisztelet pénzt a szakácsné számára. Majd sült
nús /kacsa, liba, csirke / pecenka ,sütemények /sós, omlós /, torták
következtek. Vacsora előtt palinkát, utána bort ittak.
Jucika néni főztje mindenkinek nagyon tetszett, az 1947-ben bete-
lepedett felvidéki magyarok is őt hívták főzni a lakodalmakba.
/ A magyarok hamar rájöttek a szlovák konyha jó ízeire -és el-
tanulták az ételek készitési módját. /

A lakodalmi vacsora kb.8-kor, 1/2+9-kor kezdődött, a zenészek-
nek és a felzolgáló asszonyoknak külön terítettek. Vacsora után
kezdődött a mulatság. Megszólalt a zene, kezdődött a tánc, megin-
dult a tréfálkozás ,móka. Lakodalmak alkalmából dramatizált je-
lenetek kerültek bemutatásra.

Fl.két embert felöltöztettek lónak, a hátsó meggörnyedt, az első
egy potra akasztott, papírból készült lófejet tartott a kezében -
egy abroszt terítettek rájuk. A "ló" nyerítve beszaladt a tán-
colók közé. " Ide Lenka " - " Jön a Lenke lóvunk !" -kiáltotta
el magát valaki. A táncolók " nagyon megijedtek " ,és szétszalad-
tak. Azután egész komédiát játszottak le a lóval, "agyonütötték ,
meggyógyították stb. " .

A zene szünetében a főtréfamesterek lejátszották az esküvőt.
Valaki /általában férfi / menyasszónynak öltözött fel, fején egy
fenér lepedő jelképezte a fátylat. Lejátszották a megkéréstől
kezdve az összeseketésig az egész ceremóniát. Azután " a fiatal-
asszony " gyereket várt / párnát kötöttek a szereplő drékára -
nagy hasa lett /. Megszületett a gyerek, megbetegedett, meg is
halt. Lejátszották még a gyerek temetését is.

Igy tréfálkoztak /néha kicsit vaskosan is /, áradt a móka, jókedv.
A legtöbb lakodalom régen ősszel a termés betakarítása után
volt, amikor már nem volt kin munka és az ételek is jobban el-
álltak. A másik lakodalmas időszak farsangkor volt, itt nagy le-
hetőség volt ill.kínálkozott a farsangi maskarázásra, tréfálko-
zásra.

A lakodalom utáni napon szétborították az összeszedett edényeket,
székeket, asztalokat - megkezdődött a fiatalok számára is a ko-
moly munka.

szlovák tornászok /gáncsok / oltár. Az oltár nagyon kevés kőből
van a falban, stábilizálták őket.

kép

Az evangélikus templom közelről

kép

kép

**Az oltár, a mennyezet
képeit szlovák paraszt-
esszonyok festettek**

kép

Az orgona

Szlovák tornácos /gangos / házak. Ma már nagyon kevés ilyen van a faluban, átépítették ezeket.

kép

kép

kép

an első birtokosok - szlovák faliparcella.

kép

Szlovák konyhai díszfogas /ramik/, tányér-és kancaórtató.
Ma már talán ez az egyedüli ilyen darab a faluban.

A megyesi szlovákoknak van külön evangélikus temetőjük is,
a Böldvevő Bizottság ajándéka, ahova ma is temetkeznek.

kép

Az első bíró síremléke -szlovák felirattal.

V.

Befejező rész

Medgyesegyháza ma fejlődő nagy község, a környező kisebb települések csomópontja. Nem csak mezőgazdasága, hanem ipara is egyre fejlődik. A lakosság keresete, életszínvonala szinte évről-évre növekszik. 1972-ben törpevizművet építettek, a község minden házába bevezették a vizet. A község kulturális életét a községi művelődési otthon irányítja: élénk, változatos tanulási, kulturálódási lehetőséget nyújt a lakosok számára. Egészségügyi hálózata kiépített, - még szülőotthonnal is rendelkezik.

kép

Medgyesegyháza - ma

/ Látkép, kultúrotthon, szülőotthon, a volt gimnázium -ma ált. iskola épülete /

Ez fejlődőképes gazdag községnek az alapítói, akirajzott csabai szlovákok -akiknek ebben a fejlődésben nagy szerepük volt és van - szokásaival, hiedelmeivel, mulatságaival, viselkedésével, életével foglalkoztam dolgozatomban.

Három éve végzem a gyűjtőmunkámat, olvasgatom a szakirodalmat, tanulmányozom a szlovákok szokásait, a szlovák embereket.

Nemélem, még idejében sikerült - legalább is megpróbáltam - megmenteni a feledéstől, amit még lehetett. Bizony, gyakran nagyon messze kellett visszamenni időben - és a legrégebb dolgokra a mai hetven -hetvenöt évesek is már alig emlékeznek.

Számomra nem volt haszontalan munka. Az ember ismerete bővül, és értékes emberi kapcsolatokra tesz szert. Gyűjtés közben mindig nagyon jól éreztem magam - és hogy adatközlőim is, azt a legjobban bizonyítja az egyik 85 éves bácsi mondata:

- Milyen jó, aranyoskám, hogy minket öregeket is felkeres valaki, és beszélget velünk a mi régi fiatalságunkról.

Végül összegyűjtöm azokat a szavakat -szlovákul is -amelyek a helyi néprajzi sajátosságokat fejezik ki. A szlovák szövegek, szavak nem az irodalmi szlovák nyelv szavai, a köznyelvet igyekeztem rögzíteni, ahogyan a medgyesi szlovákok /tótók - ahogy nevezik őket általában /beszélnek.

Néhány szót a szlovák szövegek olvasásához:

A szlovák szövegek, szavak kiejtése nagyon hasonlít leírásukhoz - ezért is nem akartam leírni külön kiejtésüket, meg a szakirodalomban is így láttam.

Azonban:

- Csaknem valamennyi " a"-t"á"-nak ejtenek
- ✓ jel neve, megcseny / lágyító jel /. Meglágyítja ezt a betűt, amelyre kerül./ a ' jel szerepe ugyanez /.

Pl. klokoc

- az "e, i" magánhangzók lágyítanak, meglágyítják az előttük álló mássalhangzót. A megcseny ^{nem kell} ekkor kitenni.
pl. majovnik ejtsd /májovnyik /
- az " y " betű értéke " i ", de ez nem lágyít. " v " után ^{pl} mindig ezt írunk pl. novjrok.
- a " ch" értéke kicsit zártabb nyílással, erősebben képzett " h " pl. batoch.
- az " s " értéke " sz " - csak megcseny segítségével " s " lesz a hangértéke " s ".

S z ó j e g y z é k

- abroncs / obruc^v / - karácsony első estéjén gabonskaveréket tet-
tek abroncsba -az állatok összetartását jel-
képezte
- alsószoknya / rubac^v /- a felsőszoknya alatt viselt,négy-öt szél-
bél készült,vászon,vagy finomabb anyagú,
az alján csipkével díszített alsóruha
- asztalterítés / obrus /- házilag szőtt,díszített,asztalterítésre
használt vászon
- április 1. /Prvý april/- a tréfálkozások,becsapások napja
áldozócsütörtök/ stúpenia/- mennybemenetel napja,nem szabad volt
dolgozni
- bab / pasula / - Gergely napkor babot küldtek a tanítóknak,taná-
toknak
- batyu / batoch / - a menyasszony kapta vőlegénye édesanyjától a
beiratkozás napján.Édesség és pénz a vőlegény-
ingre volt benne.
- beköszöntő /vytania/- a násznagy megnyitó beszéde
- berliner kendő /bellinerová rucnik / - német jövevényesső,
gyapjú fonálból készült, Berlinből származó
háromszögűre hajtott mállkendő,télen kabát
helyett horoták
- bevarrott ujjú/ingváll/- külön szabták ki az ingváll ujját,azu-
tán varrták be a karöltőbe lsd.rajz 28.1.
- beverő szál - a szövészéken a kelme visszintes szála,amit bordá-
val szöttek a felvető szálhoz. Anyaga régebben ken-
der,majd bolti pamut,
- béka / zaba / - nagypénteken körülölpörték a házat,hogy ne le-
gyenek békák
- bluz /vyzitka /- alkalomtól,időjárástólfüggően különböző színű,
anyagu /selyem,brokát,bársony,nyári szövet/
karcsusított,halcsontos,hosszu ujjú ünnepi vise-
let
- cipő / cipela /- kedvelték az oldalt gombos,zárt cipőket,
- cigányka /cyganka /- dísznótórban cigánykaköltözve tréfálták
meg az ismerősök a háziakat
- csigaláeves /gagorcok/- a lakodalmi vacsora első fogása

- csizma / čizma / - a férfiaknak téli lábbelije, a férfiak ünnepe napokon télen-nyáron csizmát viseltek
- csöröge / heroke / - hmvazó szerda étele
- derékalj / perine / - a szalmazsák felett használt, libatollal kitöltött dunaszertű ágynemű, kényelmessé tette a fekvést, csíkokkal slingeléssel díszítették
- dió / oracne / - karácsonyi étel szentestén, különböző babonák fűződnek hozzá
- diósteherce / orechnika / - a karácsonyi ünnepi vacsora süteménye
- díszítés csíkokkal / hlakje pásike / - szövéskor a vásznat egy, vagy több szélesebb, vagy keskenyebb szőtt csíkkal díszítették
- eltették haszonra / odložilj na osoch / - hmvazó szerdán a fánk és csöröge sütésekor visza maradt zsírt eltették, varázserőt tulajdonítva ennek
- erősturó / brinca / - szlovák specialitás, a leromzott sajtot fadézsakban érlelik, tésták izeztetésére használják
- élsővény rázása / trasenie jesa / - Tamás napi szokás, szerelmi jóslás fűződik hozzá
- farsang / fastunge / - vizkerestől hmvazó szerdai tartó másfél, kéthetnapos időszak, vigsság, mulatozás, mazzkajálás, lakodalmak ideje
- fánk / pampuska / - hmvazó szerda étele
- fekete vesárnap / črna nedela / - kéthétrel husvét előtt, Jézus keresztre feszítésének rosaz előjele
- felszszoknya / gecola / - 5-6 szélből készült, különböző anyagu / gyapjuszövet, nehézsúlyú, brokát, karton, ternó / , és színdő női felsőruha. Átúljára több ránc került.
- felvett szál - a kelme függőleges szála, ez van a szövészkere rácsavarva, anyaga kender volt régebben
- foknagysa / cernok / - karácsonyi étel, különböző babonák, hiedelmek fűződnek hozzá / pl. fogyasztása erőt ad, megvéd a rontástól /
- fonóka / priatka / - a fiatalok téli szórakozási lehetősége a lányok kendert fontak, kézimunkáztak, majd énekeltek, táncoltak a legényekkel

- fosztóka / paracka / - szintén téli szórakozás és munka a fiatalok számára; tollat fosztottak, majd táncoltak, társasjátékot játszottak
- fekőtő / čepce / - kör alakúra horgolt, vagy neccelt, a kontyra helyezett fejérisz, csak asszonyok hordták
- gallér / opasok / - a szoknya, alsószoknya 4-5 ujjnyi széles korcá
- Gergely / Gregor / - március 12., a gyerekek ajándékokat vittek a tanítóknak, tanároknak, a Gregoriánus naptár első tavaszi napja
- görögdinnye / gregga / - nagy szerepe van a népi táplálkozásban, híres szlovák specialitás a savanyított görögdinnye
- Gregoriánus naptár - XIII. Gergely pápa óta használt naptár, melyben minden negyedik év szökőév, a százas évek közül pedig a 400-zal oszthatók
- gyerekruha / kantus / - egybevarrt hosszú ingecske, ékisgyerekek nyári viselete
- Gyertyaszentelő Mária / Hromnice / - kat. ünnep, a szlovákok ezen a napon vékony metélt tésztát főztek, hogy vékony legyen a kender is.
- Gyümölcsoltó Boldogasszony / Zvest Marie / - március 25., Jézus fogantatásának napja. Ezen a napon oltották a gyümölcsfákat, e napon könnyebben sarjad az élet, a hiedelem szerint.
- hamvazó szerda / popolova streča / - farsang utolsó napja, utána kezdődik a böjt: ezen a napon fánkot és csörögét sütöttek
- Háromkirály-járás / Trikrále / - január 6.-án a magyar gyerekek dramatikus játéka / Gáspár, Menyhért, Boldizsár - akik Jézus születését halva először mentek üdvözölni őt /
- hólyagfa magja / klokoč / - kerek, sötétbarna mag, varázserőt tulajdonítottak neki, mely szerencsét hoz - Mihály napján volt ajánlatos szedni / staphylea pinnetta /
- húsvét / veľkynoc / - Krisztus feltámadásának ünnepe, a locsolkodás - amely a megtisztulás jelképe - népi szokásának napja

- ing /kosela / - házilag szőtt, vagy finomabb bolti kelméből készült férfi fenérmű, derékig gombolódott, zámedlivel díszítették
- ingváll /oplecko / - házivászonból, vagy gyolcsból készült női fenérmű, régebben felsőruhaként is használták, ilyenkor himzéssel díszítették
- István király napja / den Stefana kralja / - augusztus 20., első István koronázásának napja, ekkor edtek hálát a kenyérgabona betakarításáért
- Jakob és Anna / Jakob i Anca / - július 25.-26., az iusjárás jóslásához fűződő babona; Jakab napi szél Anna napján esőt hoz
- kalap / klobuk / - férfi fejfedő, hasonlít a maihoz, csak a tetjén nem volt betúrva
- karácsony / kracun / - december 24.-25.-26., Jézus születésének napja, az év legnagyobb ünnepe volt, rengeteg babonás szokás fűződött hozzá
- karácsonyi morzsák / kracunje omrvynke / - a szenteste vacsorájának morzsáik, varázshatást, gyógyerőt tulajdonítottak ezeknek
- kendő / rucnik / - női fejfedő, az asszonyok kibem léphettek nélküle az utcára, anyaga matlasszé, selyem, celén, csipke
- kereszt / krize / - 13 kévéből álló gabonarakás
- kirekott minta / preberanvo / - az ún. preberás díszítés; szövés közben különböző mintákat szöttek bele a vászonba, a szálát a főnáján vezették el
- kockeszerű díszítés / zubatie / - abroszok, szekajtóruhák, konyharuhák díszítése - szövés közben kockákkal díszítették a vásznat
- konyharuha / vechet / - edénytörölgetésre használt, házilag szőtt vászondrapp
- kontyú / idalycka / - csak asszonyok hordták, csontból, vagy fémből készült díszes tű, amely a kontyót fogta össze, tartotta
- ködmön / kozuk / - báránybőrből készült, díszített, kb. csípőig érő, karcsúsított női téli kabát
- kötő / fertucna / - kartonból, vagy kékfestőből készült női ruhadarab, mellyel ruhájukat védték a piszkolódástól

- kukoricafosztás /lustenie kukurica^v/ - a kukoricacsövek megtisztítása a csunétól, tréfálkozási, közös éneklési alkalom
- Lőrinc / Laurinecz / - augusztus 10. a dinnyeszezon végét jelentí
- Luca / Lucka / - december 13. , az év legbabonásabb napja, sok babonás szokás, hiedelem fűződik hozzá
- magasöltés / vykladania / - tömören, párhuzamosan egymás mellé öltött hosszú öltések
- május 1. / prvý maj / - májusfát állítottak a legények annak a lánynak a házára, akinek udvaroltak
- májusfa / majovník X - majovy strom / - díszes, felpantlikázott fa, amelyet a legény állított május 1.-re a szeretett lány házára
- mák / mak / - Gergely napon mákot is vittek a tanítóknak a gyerekek
- mákostekercs / makovník / - a karácsonyi ünnepi vacsora süteménye
- megszakad a ouza gyökere / zítku korene potrhaju / - Péter-Pál napján mondták; megszakadtak a hajszálgyökerek, megkezdődött az éréskezdődhet az eretés
- mellény / kabátik / - testhez álló, elöl gombos, meleg női és férfi ujjatlan ruhadarab
- mellévarrott ujj / ingváll / - az ingváll ujját nem külön varrták be a karöltőbe, hanem együtt szabták ki vele lás. rajz. 28.1.
- melltartó / kabátik / - nem hordták melltartót, szerepét a cainos, passzos, blúz alá vett mellényszerű ruhadarab töltötte be
- mézes, mákos főtkukorica / mečova, makova kukurica / - szlovák étel-specialitás, téli ücszejövelek / fonók, fosztók / csemegéje
- Mihály / Michala / - kukoricatörés, és a varázserőt hordó klockos / holygfa magja / szedésének napja
- mindszent / vseh svatych / - november 1., az elhunyt rokonok, ismerősök sírjait rendbe teszik, virággal díszítik a nozzátartozók
- negyhét / velky tyzden / - húsvét előtti hét, a megtisztulás hete

- nagypéntek / velky piatok / - húsvét előtti péntek, sok babonás szokás fűződött hozzá
- násznegy / stareisay / - az a személy, aki irányította az esküvői, lakodalmi ceremóniákat
- patentharisnya / stromfle / - németjövendevényszál, télen fekete fehér fonálból kötött, vagy flór / ünnepen selyem / harisnyákat viseltek
- pattogatott kukorica / pukana kukuric / - böjti étel
- Pál / Pavel / - január 25., időjárás jóslásával kapcsolatos babonák fűződnek hozzá
- Pál napi pogácsa / pavlovnik / - Pál napján sütött pogácsa, lucotollat tűztek bele, akinek megpörkölődött a tolla sütéskor, az meghal abban az évben
- pendel / rubac / - a felsőszoknya alatt hordott, házilag szőtt vászonból, 4-5 szélből készült női alsóruha, melyet pertlivel kötöttek a derékre
- pertli / pertla / - 7-9 szálból font, sodort zsinor, ez huzta össze a pendelt és a ráncos gatyát is
- pétek / piatok / - szerencsétlen nap, nem volt érdemes semmihez kezdeni
- ponyva / ponva / - termények betakarítására, szárítására, lakodalmassá sátrak építésére használt kőből szőtt vázson
- posztószoknya / suzna / - posztóból készült felsőszoknya
- pünkösöd / turice / - húsvét utáni hetedik vasárnap, egyházi ünnep, ezenkívül a pásztorok ekkor szedték a szarpenzt
- ráncos gatyá / gate / - magyar hatást mutató, bőszáru, házilag szőtt vászonból készült, bő férfi alsóruha - régebben felsőruhaként hordták
- Selyem vállkendő / rucnik na plece / - selyemből készült, háromszögűre hajtott nagykendő, vállon, a mellén átvetve és hátul derékban megkötve viselték
- saba / bunda / - hat-hét+ birka bőréből összevarrt körcikk, amelyet szőrével kifordítva viseltek a férfiak télen
- suflót / kasna / - háziszőttek tárolására alkalmas, száz, száz-husz cm. magas, fiókos, szekrényszerű butordarab

- sugárpénz - a pásztorok tiszteletdíja, az ostor végére erősített, lószőről font "sugár, csapó" kopásáért - pünkösd napján szedték a pásztorok
- sült hús / pecenka / - sült / kacsa, liba, csirke / hús, ünnepi vacsorák / lakodalmak, dísznótorok, névnapok / egyik fogása
- szekajtórúna / valenicka / - kenyérsütéskor a szekajtóba tették, és tekaróruháknaként is használt házilag szőtt vászon darab
- szárasztészte / haluska / - böjti étel
- szél / pole / - 70-80 cm. széles vászon
- szűr / syrica / - köppenyszerű, féllábszárig érő, bő, posztó rátétekkel díszített férfi posztókabát
- Tamás / Tomáš / - dec. 29. , ezen a napon mentek a lányok sövényt rázni - szerelmi jólét fűződött hozzá
- tésztagyuró kötő / katrinca / - román jövevényszó, tésztagyuráskor kötötte a gazdasszony maga elé, hogy megvédje ruháját - házilag szőtt, díszített ruhanemű
- tojás / vajce / - Gergely napon ezt is vitték a gyerekek a tanítóknak
- töltöttkáposzta / sarma / - lakodalmi, dísznótoros, karácsonyi ünnepi vacsorák egyik fogása
- törülköző / uterac / - házilag szőtt, díszített / általában preberás / , törülközőre használt vászondarab
- turóstekercs / tvarovnika / - a karácsonyi ünnepi vacsora süteménye
- ujév / novyrok / - január 1., az új esztendő első napja, üdvözlések, jókívanságok kapcsolódnak hozzá
- vakonc / krtica / - a György napján fogott vakonc lábának gyógyerőt tulajdonítottak
- vasárnap / nedela / - a pinenés, az ünnep napja
- vászonzlepédő / plachta na perine / - a derékaljra terített, házilag szőtt vászon, nem díszítették
- virágvasárnap / kvetna nedela / - húsvét előtt egy héttel kat. egyházi ünnep, és a nyári virágmagvak vetésének napja
- zámedli - férfi ingek díszítése, a gombolással párhuzamos bevarrások
- zsák / vrece / - kócból szőtt, termények tárolására alkalmas, házilag készített vászon
- zsinóros gombolás / golongas / - női ködmön díszes gombolása
- Zsófia / Sofia, Zofe / - május 15., a kender és a len vetésének napja

A D A T K Ö Z L Ö I M

Csicsely János	85 éves
Csicsely Jánosné	
sz. Spevár Ilona	85 "
Dr. Gubcsó András ev. lelkész	67 "
Gyucha János	76 ⁷⁰ "
Gyucha Jánosné	
sz. Hajtár Zsófia	70 ⁷⁵ "
Kesjár András	64 "
Kesjár Andrásné	
sz. Koszna Mária	60 "
Miske Józsefné	
sz. Zeilinszky Mária édesanyja	56 "
Orvos Jánosné	
sz. Medovarezki Judit	65 "
Szák Jánosné	
sz. Darsoos Ilona	64 "
Szák Mihály	70 "
Szák Mihályné	
sz. Szeverényi Judit	62 "

vsámennyien medgyesegyházi lakosok.

R O R R Á S M U N Y K Á K

- 1, Krupa András : Jeles napok a Békéscsabán és környékén élő szlovákoknál
Békéscsaba 1970
- 2, Manga János : Ünnepi szokások a nyitrai megyei Menyhén
Budapest 1942
- 3, Manga János : Ünnepi szokások az Ipoly mentén
Akadémiai kiadó 1968
- 4, Manga János : Egy mai szlovák falu
Népi kultúra, népi társadalom II-III. 145-173.1
Akadémiai kiadó
- 5, Manga János : Magyarországi szlovákok
Népi kultúra, népi társadalom 211-251 l.
Akadémiai kiadó Budapest 1973
- 6, Dömötör Tekla: Magyar népszokások
Corvina kiadó
- 7, Krupa András : Az emberrel kapcsolatos szlovák népi hiedelmek Békéscsabán, Tótkomlóson, és Csanádalbertin
Népi kultúra, népi társadalom MTA néprajzi kutatócsoportjának évkönyve
Akadémiai kiadó Budapest 1973
- 8, Benkőszil Emil: Nógrádmegyei babonák
Ethnographia XVI. 1905.102.1.
- 9, Matthias Mátrsiné, Varga Róza: Szarvasvidéki babonák
Ethnographia XX. 113.1.
- 10, Tábori György: Egy babonás szokás a Békés megyei szlovákoknál
/különlenyomat /
- 11, Pecsnány Adolf: A tótkról
Nemzetiségi ismeretterjesztő könyvtár
Budapest 1913
- 12, A magyarság néprajza I.
- 13, Gáborján Alice: Magyar népviseletek
Corvina kiadó
- 14, Fél Edit : Népviselet
Képzőművészeti Alap Kisdóvállalata
Budapest 1962
- 15, Tábori György: A tótkomlósi szlovák asszonyok ihlickéja
KN.I.1956.152-162 l.
- 16, Krupa András: Adalékok három nemzedék női népviseletének változásairól a XX. században Tótkomlós kör-

nyékén

Békési élet 1970 Békéscsaba 485-493. 1.

17, Tábori György : Tótkomlói kelengye a XIX.században

Békési élet 1970 Békéscsaba 130-138.1.

18, Banner Benedek: A nyitrai megyei Bág község tótjainak népviselete

Néprajzi értesítő XII.évf.1911 183-196.1.

19, A magyar nyelv értelmező szótára.

Felvételeket készítette:

Miske Ida IV.évf.

magyar- orosz hallgató